

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อมวลชน

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยเริ่มมีมาในสมัยสุโขทัย พระพุทธศาสนาสายเถรวาทแพร่หลายมายังประเทศไทยโดยสมณทูตชาวลังกา ในยุคแรกของการเผยแผ่ศาสนา มีจำกัดเฉพาะในวรรณคดีและชนชั้นสูงเท่านั้น ที่ได้รับการสั่งสอนและรสพระธรรมอย่างแท้จริง ต่อมาการเผยแผ่ศาสนาได้ขยายตัวไปพร้อมกับการศึกษา และศิลปวัฒนธรรม เริ่มจากการบวชเรียนของกุลบุตรระดับชั้นเจ้านายจนถึงระดับชาวบ้าน การศึกษาพระธรรม พระบาลีอันหมายถึงพระไตรปิฎกจึงแพร่หลายออกไป และเมื่อมีการสร้างศาสนวัตถุ คือวัดวาอาราม ความฉลาดของช่างศิลปสามารถถ่ายทอดเรื่องราวในพระไตรปิฎก เช่น ชาดก ผ่านทางจิตรกรรมฝาผนัง และปริศนาธรรม และความฉลาดในการวางผังให้สอดคล้องกับการตีความตามเนื้อหาธรรมะได้ การฟังเทศน์ ฟังธรรม การรักษาอุโบสถที่วัด โดยไม่มีเครื่องมือที่ช่วยในการเผยแผ่นอกจากการบรรยายปากต่อปากโดยตรง จะเห็นได้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นเป็นไปอย่างใกล้ชิดระหว่างศาสนทูต ต่อคนพื้นบ้าน ระหว่างพระคือผู้เผยแผ่ และญาติโยม คือผู้รับสาร การเผยแผ่ศาสนานั้นจึงประสบความสำเร็จ เพราะสามารถเข้าใจถึงใจคนด้วยความใกล้ชิดระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ทำให้พระพุทธศาสนาสถิตดำรงอยู่ในประเทศไทยนับหลายร้อยปี

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเมื่อครั้งสมัยพุทธกาลนั้น พระพุทธเจ้าได้ทรงใช้วิธีการสอนเวไนยสัตว์ด้วยพระองค์เอง นับเป็นการสื่อสารระดับบุคคล คือพระพุทธเจ้าและพระสาวก พระสาวกสู่พระสาวกด้วยกัน สมณทูตสู่ชาวบ้านพื้นถิ่น การเผยแผ่แบบดั้งเดิมของพระพุทธศาสนาที่ผ่านมาั้นทรงประสิทธิภาพด้วยการสื่อสารระหว่างบุคคลที่สามารถได้ตอบไขข้อข้องใจในทันใด พาให้เกิดปัญญาเข้าใจในหลักคำสอนได้ ประสิทธิภาพในการเผยแผ่ยุคต้นๆ นั้นจึงประสบความสำเร็จอย่างมาก อันที่จริงพระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้ที่สามารถเผยแผ่ธรรมะสู่มวลมหาชนได้ โดยไม่ต้องพึ่งพาเทคโนโลยีทางวัตถุใดๆ กุศโลบายและปาฏิหาริย์ทั้ง 3 ของพระองค์ทำให้มหาชนเข้าใจ และสามารถพาตนไปสู่จุดสูงสุดของพระพุทธศาสนาได้ จนพระพุทธศาสนาสามารถเผยแผ่มายังประเทศไทยในยุคที่พระเจ้าอโศกมหาราชส่งสมณทูตจากประเทศอินเดียมาถึง 9 สายด้วยกัน ในครั้งนั้นไม่มีเทคโนโลยีการสื่อสารที่สามารถเข้าถึงมวลชนได้ การเผยแผ่สารที่เป็นเนื้อหาของสังฆธรรมอันลึกซึ้งนั้น ย่อมต้องใช้สื่อบุคคลที่ทรงความสามารถเป็นผู้เผยแผ่ ในปัจจุบัน ด้วยสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ประชาชนหันมาพึ่งพาเทคโนโลยีเพื่อการดำรงชีวิต การเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงเปลี่ยนกลยุทธ์การเข้าถึงคนในสังคมด้วยการอาศัยเทคโนโลยีและอุปกรณ์การสื่อสารที่ทันสมัย เข้ามาช่วยแพร่กระจายข่าวสารทางธรรมะได้มากขึ้น การเผยแผ่ธรรมะในปัจจุบันนอก

จากการสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีมาแต่ดั้งเดิมนั้น ได้มีการใช้สื่อสารมวลชนเข้ามาส่งเสริมงานเผยแผ่ด้วย องค์การทางพระพุทธศาสนาต่างพยายามเพิ่มทางเลือกการรับเนื้อหาทางธรรมะของผู้คน ด้วยการขยายการเผยแผ่เข้าสู่สื่อต่างๆ มากขึ้น

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลและสื่อมวลชน

คุณลักษณะ (Characteristics)	ช่องทางการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal channels)	ช่องทางการสื่อสารผ่านสื่อมวลชน (Mass media channels)
การไหลของข่าวสาร	เป็นแบบ 2 ทาง	เป็นแบบทางเดียว
แบบของการติดต่อสื่อสาร	เฉพาะหน้า	อยู่คนละส่วน
ปริมาณย้อนกลับของข่าวสารที่เป็นไปได้	สูง	ต่ำ
ความสามารถในการควบคุมการเลือกเปิดรับสื่อ	สูง	ต่ำ
การเพิ่มความเร็วเพื่อกลุ่มเป้าหมายขนาดใหญ่	ช้า	เร็ว
ความสามารถในการปรับข่าวสารให้ตรงกับกลุ่ม	มาก	น้อย
ค่าใช้จ่ายต่อหัวในการเข้าถึง	สูง	ต่ำ
ความเป็นไปได้ที่กลุ่มเป้าหมายจะปฏิเสธการรับสาร	ต่ำ	สูง
ข่าวสารที่เหมือนกันสำหรับผู้รับสารทุกคน	ไม่ใช่	ใช่
ผู้ที่ให้ข้อมูล	ทุกๆ คน	ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีอำนาจ
ผลที่อาจจะเกิดขึ้น	สร้างทัศนคติ การเปลี่ยนแปลง	เปลี่ยนแปลงความรู้

ที่มา : Ban และ Hawkins, 1996 หน้า 135 : สื่อสารมวลชนเพื่องานส่งเสริม, ณรงค์ สมพงษ์, 2543 หน้า 16

สำหรับการเผยแผ่ธรรมะเพื่อความเข้าใจที่ถ่องแท้ นั้น การสื่อสารระหว่างบุคคลจะประสบความสำเร็จมากกว่าการสื่อสารมวลชน เนื่องจากธรรมะคือเป็นเนื้อหาที่ละเอียดลึกซึ้ง ควรจะได้มีการถ่ายทอดกันโดยตรงระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร เพื่อเกิดการโต้ตอบ ชักถามกัน ให้เข้าใจได้ถูกต้องยิ่งขึ้น แต่สำหรับสังคมเมืองในปัจจุบัน ประชาชนบริโภคข่าวสารผ่านสื่อมวลชนมากขึ้นเรื่อยๆ จนกลายเป็นกิจวัตรประจำวัน ที่ต้องดูโทรทัศน์ อ่านหนังสือพิมพ์ นิตยสาร ฟังวิทยุ เป็นต้น เป็นประจำทุกวัน การแสวงหาธรรมะจากพระภิกษุสงฆ์ในวัด จึงเป็นเรื่องที่ห่างไกลออกไปทุกที การศึกษาของเยาวชน กลายเป็นระบบการศึกษาที่มีโครงสร้างขนาดใหญ่ มีกฎหมายบังคับการศึกษา

การศึกษาที่มีสอนกันในวัดจึงย้ายมาอยู่ที่โรงเรียนและสถานศึกษา พระพุทธศาสนาที่เคยเป็นส่วนสำคัญของการดำเนินชีวิตและการศึกษา แปรเปลี่ยนเป็นวิชาพระพุทธศาสนา วิชาเสริมที่มีความสำคัญน้อยลงทุกที อีกทั้งเมื่อยิ่งศึกษาสูงขึ้นในระดับอุดมศึกษา และสายวิชาชีพ วิชาพระพุทธศาสนาก็ได้บรรจลงเป็นวิชาบังคับอีกต่อไป แต่ศาสนาก็ยังเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินชีวิตอยู่ในท่ามกลางสังคมที่เต็มไปด้วยการแข่งขัน คนในสังคมก็ยังคงการที่พึงทางจิตใจ การเผยแผ่ธรรมะให้แก่ประชาชน จึงต้องเพิ่มเครือข่ายจากวัดเข้าสู่สื่อมวลชนมากขึ้น เป็นการปรับตัวของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อตอบสนองวิถีของสังคมเมือง เพื่อให้ประชาชนได้รับข่าวสารและคำสอนได้สะดวกสบายยิ่งขึ้น

การสื่อสารมวลชน

การสื่อสารมวลชนนี้ เป็นกระบวนการติดต่อสื่อสารที่มีกลุ่มบุคคลจำนวนมากเป็นเป้าหมายในการติดต่อ เป็นการติดต่อสื่อสารแบบเปิด คือประชาชนสามารถเลือกรับสารจากแหล่งต่างได้กว้างขวาง องค์กรสื่อมวลชนผู้ส่งสารเป็นองค์กรที่มีความซับซ้อน อาศัยเทคโนโลยีและอุปกรณ์การสื่อสารจำนวนมากเข้ามาช่วยในการเผยแพร่ข้อมูลออกไปสู่ผู้รับสารได้เป็นจำนวนมาก ผ่านช่องทางของการสื่อสารต่างๆ การสื่อสารผ่านสื่อมวลชนเหล่านี้จะมีผลกระทบต่อประชาชนจำนวนมาก

ความหมายของสื่อมวลชน

สื่อมวลชน (Mass Media) เป็นตัวกลางในการนำข่าวสารผ่านไปยังกลุ่มเป้าหมายที่เป็นมวลชน ซึ่งมีอำนาจไม่แน่นอน สื่อมวลชนถือเป็นสถาบันที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการเผยแพร่ข่าวสารไปสู่มวลชนตลอดอาณาบริเวณกว้างขวางในเวลาไล่เลี่ยกัน หรือในเวลาเดียวกันโดยใช้วิธีการสื่อสารด้วยสื่อ (mediated communication) เมื่อพูดถึงสื่อมวลชนโดยทั่วไปจะหมายถึงหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ หรือสื่ออื่นๆ ที่มุ่งเน้นการส่งข่าวสารไปยังมวลชน⁹

ประเภทของสื่อมวลชน

สื่อมวลชนสามารถแบ่งเป็น 3 กลุ่มใหญ่ได้ดังนี้

1. สื่อสิ่งพิมพ์ (Print media) ได้แก่ สื่อมวลชนที่ใช้เทคโนโลยีทางการพิมพ์เป็นหลักในการผลิตข่าวสารและแพร่กระจายข่าวสารออกไปซึ่งอาจจะเป็นภาพ ตัวอักษร หรือสัญลักษณ์ที่พิมพ์ไว้ในวัสดุประเภทต่างๆ เช่นกระดาษ แผ่นไม้ แผ่นผ้า หรือวัสดุอื่นๆ ซึ่งนำสารไปสู่มวลชนโดยผ่านทางตา สื่อสิ่งพิมพ์ได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร แผ่นพับ จดหมายเวียน ใบติดประกาศ เป็นต้น

⁹ ณรงค์ สมพงษ์, สื่อสารมวลชนเพื่องานส่งเสริม. (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2543),

2. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronics media) ได้แก่ สื่อมวลชนที่ต้องอาศัยเทคโนโลยีด้านอิเล็กทรอนิกส์ และคอมพิวเตอร์มาใช้เป็นเครื่องมือในการผลิตและเผยแพร่ข่าวสาร ในรูปของภาพและเสียง ผู้รับสารสามารถรับรู้โดยผ่านทางตาและหู เช่น วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์และหอกระจายข่าว รวมไปถึงสื่อวัสดุบันทึกภาพและเสียงที่เรียกว่าวีดิทัศน์หรือวีดิโอเทป และเทปบันทึกเสียง ตลอดจนสื่อบันทึกภาพและเสียงในรูปแบบอื่นๆ เช่น แผ่นคอมแพคดิสก์ (compact disk) หรือที่เรียกว่าแผ่นซีดี ทั้งแผ่นซีดีเสียง (audio CD) และวีดิโอซีดี (video CD)

3. สื่อโทรคมนาคม (Telecommunication media) เป็นสื่อมวลชนสมัยใหม่ที่เกิดขึ้นเนื่องจากเทคโนโลยีทางการสื่อสารที่ก้าวหน้าขอบเขตของการสื่อสารขยายตัวออกไปจนสามารถเผยแพร่ภาพและเสียง หรือส่งข้อความและรูปภาพไปได้ทั่วโลก ซึ่งครอบคลุมกิจการดาวเทียม ระบบโทรภาพและระบบโทรทัศน์เข้าด้วยกัน ประกอบกับการกำเนิดการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นเครือข่ายสำคัญระดับโลกในปัจจุบัน ซึ่งทำให้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือสำคัญในการรับส่งข่าวสารผ่านสายสัญญาณและดาวเทียมสื่อสาร ทำให้สื่อโทรคมนาคมเป็นสื่อมวลชนอีกประเภทหนึ่งที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว และมีแนวโน้มที่จะใช้เป็นช่องทางการสื่อสารโดยถ่ายทอดสัญญาณจากวิทยุโทรทัศน์และวิทยุกระจายเสียง กระจายออกไปทั่วโลกและใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาข่าวสารในลักษณะที่มีการสื่อสารสองทางมากขึ้นด้วย¹⁰

สำหรับวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยได้กล่าวถึงการเผยแพร่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อมวลชนทั้ง 3 ประเภท โดยเลือกศึกษาจากสื่อแต่ละประเภท ดังนี้

1. สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และวารสาร
2. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ สื่อวิทยุกระจายเสียง และสื่อวิทยุโทรทัศน์
3. สื่อโทรคมนาคม คือ สื่ออินเทอร์เน็ต

โดยกำหนดการวิจัยที่สื่อต่างๆ ออกเผยแพร่ช่วง เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 ถึง เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2545

สื่อกลางที่ทำหน้าที่เผยแพร่ให้ขยายออกไปในยุคแรก ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ นอกเหนือจากใบลานที่จารึกพระไตรปิฎกกันมานาน สื่อสิ่งพิมพ์นี้เมื่อแรกได้ใช้พิมพ์สารเกี่ยวกับข่าวการเมืองและสังคมเจาะกลุ่ม ต่อมาได้พัฒนามาบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนา และตีพิมพ์เผยแพร่กันมานาน ในรูปแบบของหนังสือเรียน หนังสือเล่ม ส่วนสื่อสิ่งพิมพ์ที่เป็นสื่อมวลชนที่เผยแพร่เรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนานั้น อยู่ในรูปแบบของหนังสือวารสารของมหาจุฬาราชวิทยาลัย คือ หนังสือธรรมจักร จากนั้น หนังสือพิมพ์ วารสารทางธรรมะโดยเฉพาะก็ได้ถูกจัดพิมพ์เผยแพร่ขึ้นตามมา การเผยแพร่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อสิ่งพิมพ์นอกจากจะอยู่ในรูปของหนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 132.

ที่เผยแพร่พระพุทธศาสนาโดยเฉพาะแล้ว ยังปรากฏอยู่ในรูปของคอลัมน์ธรรมะประจำหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสารที่มีเนื้อหาเฉพาะด้านที่ไม่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาโดยตรง เช่น นิตยสารสำหรับผู้หญิง นิตยสารสำหรับครอบครัว เป็นต้น

สื่อที่ได้รับการพัฒนาต่อมาก็คือสื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อทางวิทยุก็เป็นตัวเลือกหนึ่งที่ประสบความสำเร็จในการเผยแพร่ เนื่องจากเครื่องรับวิทยุมีราคาไม่แพง ประชาชนสามารถเป็นเจ้าของได้ง่าย มีจำนวนคลื่นที่ออกอากาศ ตามเวลาตลอด 24 ชั่วโมงให้เลือกฟังอย่างมากมาย รวมทั้งมีเนื้อหาที่หลากหลาย สื่อวิทยุมีรูปแบบที่ต่างกับสิ่งพิมพ์คือการถ่ายทอดสัญญาณเสียง รายการแต่ละรายการมักจะเป็นการนิมนต์พระภิกษุที่มีชื่อเสียง หรือฆราวาสผู้ได้รับการศึกษาด้านพระพุทธศาสนาอย่างดี ทั้งด้านปริยัติและปฏิบัติ มีความเชี่ยวชาญในพระพุทธศาสนาต่างๆ และมีการรูปแบบการบรรยายที่น่าฟัง หรือมีรูปแบบเฉพาะตัว จึงเป็นที่นิยมในหมู่ผู้ฟัง เพราะมีความใกล้เคียงกับการไปฟังเทศน์ที่วัด แต่ไม่ต้องพาดตัวออกไปไหนไกล เพียงแค่เปิดวิทยุ เลือกสถานี รายการของนักบรรยายที่ตนนิยม ก็ได้ธรรมรสไม่แพ้กัน

สื่อวิทยุโทรทัศน์ เป็นสื่อมวลชนที่สามารถถ่ายทอดได้ทั้งสัญญาณภาพและเสียงเสมือนจริง รายการธรรมะทางพระพุทธศาสนา จึงเป็นรายการที่มีสามารถสร้างรูปแบบได้หลากหลาย และน่าสนใจต่างจากการเผยแพร่บนสื่อก่อนหน้าทั้ง 2 ชนิด แต่รายการธรรมะเท่าที่มีอยู่ ยังมีจำนวนน้อยที่ได้รับความสนใจอย่างจริงจังทั้งด้านการผลิตและการเปิดรับชม เนื่องจากการแข่งขันทางธุรกิจนในสื่อโทรทัศน์สูงกว่าสื่ออื่นๆ

สื่ออินเทอร์เน็ต เป็นสื่อใหม่ที่ได้รับความสนใจจากมวลชน เว็บไซต์ (Web site) ทางพระพุทธศาสนามีอยู่จำนวนมาก เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายของสังคมเมืองที่มีคอมพิวเตอร์เข้ามาเป็นเครื่องมือการทำงานและการศึกษาได้ดี เพิ่มความสะดวกสบายและสร้างรูปแบบในการศึกษาพระพุทธศาสนาได้ดี

องค์กรที่ทำการเผยแพร่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อมวลชน ได้แก่

1. องค์กรทางพระพุทธศาสนา เช่น มหาวิทยาลัยสงฆ์ สถานที่ปฏิบัติธรรม มูลนิธิที่ทำการเผยแพร่ด้วยตนเอง จัดพิมพ์หนังสือเล่ม (Book) นิตยสาร (Magazine) หรือวารสาร (Journal) ของตนเอง ชื่อเวลาออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียง และในกรณีที่มีกำลังทุนหรือได้รับการสนับสนุนจากองค์กรสื่อมวลชน ก็ผลิตรายการธรรมะออกอากาศทางโทรทัศน์

2. องค์กรด้านสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสารรายเดือน รายสัปดาห์ รายวัน สถานีวิทยุ สถานีโทรทัศน์ ที่มีนโยบายในการสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรม เผยแพร่ความรู้ทางพระพุทธศาสนาด้วยการเปิดคอลัมน์ ผลิตรายการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาขึ้น

สถาบันหรือองค์กรใดๆ ย่อมมีจุดมุ่งหมายในการเผยแพร่ต่างกัน กลุ่มผู้รับสารต่างกัน วิธีการนำเสนอและเนื้อหาที่หยิบยกมาจึงต่างกัน แม้จะมีใจความหลักคือ เผยแพร่คำสอนของพระพุทธเจ้าเช่นเดียวกันก็ตาม

การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในสื่อสิ่งพิมพ์ (Print Media)

ก่อนหน้าที่สื่อสิ่งพิมพ์ในไทยเริ่มจะมีขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2374 คนไทยเราติดต่อกับสื่อสารกันด้วยการบอกเล่าแบบปากเปล่า สื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อมวลชนที่ได้รับวิวัฒนาการมาเป็นอันดับแรก หมอบรัดเลย์ (Dan Beach Bradley) เริ่มต้นกิจการการพิมพ์ในสมัยปลายรัชกาลที่ 3 สิ่งพิมพ์ที่ออกตีพิมพ์ในสมัยนั้น คือคัมภีร์สอนศาสนาคริสต์ออกเผยแพร่แก่คนไทย¹¹ และหนังสือความรู้ต่างๆ และเริ่มการพิมพ์นิตยสารไทยเป็นครั้งแรกในปี 2387 ชื่อว่าบางกอกกรีคอร์ดอร์ ลักษณะข้อเขียนที่ตีพิมพ์นั้นเป็นเรื่องราวต่างๆ ในลักษณะสารคดี มิได้เป็นไปในลักษณะของข่าว ในประเทศไทยนั้นกิจการนิตยสารได้เกิดก่อนหนังสือพิมพ์ เนื่องจากข้อจำกัดทางเทคโนโลยีในระยะแรกไม่สามารถพิมพ์หนังสือออกได้ทุกวันประการหนึ่ง และยังมีความจำกัดด้านข้อมูลข่าวสารภายใต้ระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มิได้เอื้ออำนวยให้มีการแสดงความคิดเห็นกว้างขวาง ดังนั้นสิ่งพิมพ์ในยุคแรกๆ จึงมีเพื่อเผยแพร่ความรู้ โดยเฉพาะพิมพ์คัมภีร์ทางศาสนา

สิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนานั้น เริ่มต้นที่การพิมพ์พระธรรม คัมภีร์พระไตรปิฎก ในสมัยรัชกาลที่ 4 ใช้ศึกษากันเฉพาะในวงพระสงฆ์ กษัตริย์และเจ้านายชั้นสูงเท่านั้น สิ่งพิมพ์นี้ไม่แพร่หลายแก่คนทั่วไป เพราะเทคโนโลยีการผลิตที่ยังไม่มีความก้าวหน้าเพียงพอ เนื้อหาพระธรรมชั้นสูงนั้นก็อยู่ในความสนใจของผู้คนในวงจำกัด อีกทั้งวิถีชีวิตชาวไทยสมัยนั้นใกล้ชิดกับวัด ผู้คนดำรงตนอยู่ในประเพณีของพระพุทธศาสนา การรับสารทางธรรมนั้นได้จากการเข้าวัดฟังพระธรรมเทศนาจากพระภิกษุโดยตรงในวันธรรมสวนะ ภาพจิตรกรรมฝาผนังในอุโบสถ เป็นต้น ต่อมาเมื่อเทคโนโลยีการพิมพ์ก้าวหน้าขึ้นและสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป สิ่งพิมพ์ก็เข้ามามีบทบาทกับการเผยแผ่ศาสนาเต็มที่ สื่อมวลชนที่นับว่ามีอิทธิพลต่อประชาชนมากที่สุด คือสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อที่เผยแพร่พระพุทธศาสนาปริมาณมากที่สุดและเข้าถึงประชาชนมากที่สุดก็คือสื่อสิ่งพิมพ์

งานวิจัยฉบับนี้ ขอบเขตสื่อสิ่งพิมพ์ กำหนดอยู่ที่ นิตยสาร วารสาร และหนังสือพิมพ์ โดยนำเสนอเป็น 3 ประเภทด้วยกัน ได้แก่

- นิตยสารและวารสาร (Magazines and Journals) ทางพระพุทธศาสนา
- หนังสือพิมพ์ (Newspapers) ทางพระพุทธศาสนา

¹¹ ระวีวรรณ ประกอบผล, นิตยสารไทย, (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530)

- คอลัมน์ธรรมะในนิตยสาร วารสาร และหนังสือพิมพ์ทั่วไป ที่มีได้เน้นเนื้อหาทางพระพุทธศาสนาโดยตรง

การที่ไม่รวมหนังสือเล่ม (Books) เข้าด้วยนั้น เพราะถือว่าหนังสือเล่มเป็นหนังสือที่ออกเฉพาะกรณี ไม่ตีพิมพ์เป็นรายคาบ จำนวนพิมพ์เพื่อเผยแพร่ต่ำกว่าประเภทที่เลือกมาวิจัย

ความหมายของสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ

นิตยสารและวารสารเป็นหนังสือที่มีระยะเวลาออกเป็นรายคาบไว้แน่นอน เช่นออกเป็นรายสัปดาห์ รายปักษ์ (ครึ่งเดือน) รายเดือน ราย 2 เดือน ราย 3 เดือน

นิตยสาร (Magazines) ต่างจากหนังสือประเภทอื่นๆ คือ เน้นการเสนอบทความ ข้อเขียนที่เป็นสาระบันเทิงต่างๆ โดยมีการกำหนดคอลัมน์ประจำไว้ นำเสนอข้อเขียนใหม่ภายใต้แนวคิดของคอลัมน์ และของนิตยสารฉบับนั้นๆ มีการจัดหน้าและรูปเล่มที่สวยงาม มีลักษณะเฉพาะตัวตามประเภทของนิตยสาร แบ่งออกได้เป็นประเภทต่างๆ เช่น นิตยสารผู้หญิง ธุรกิจ การดูแลบ้าน สุขภาพ เด็ก เป็นต้น ข้อมูลจากปี พ.ศ. 2527 ในประเทศไทยมีนิตยสารอยู่กว่า 1,200 ฉบับ ประเมินจากการอัตราการเติบโตของนิตยสาร เฉลี่ยปีละประมาณ 100 ฉบับ คาดว่าปัจจุบันมีนิตยสารกว่า 1,500 ฉบับ ทั้งที่ยังคงตีพิมพ์อยู่และเลิกผลิตไปแล้ว

วารสาร (Journals) ต่างจากนิตยสารทั่วไปตรงที่มักจะเป็นสิ่งพิมพ์ทางวิชาการของหน่วยงาน องค์การสถาบัน หรือสมาคมต่างๆ มากกว่าการนำเสนอเรื่องบันเทิง การออกแบบรูปเล่มมีความเรียบง่ายรับกับเนื้อหาที่เป็นวิชาการ เช่น วารสารพุทธศาสน์ศึกษาของศูนย์พุทธศาสน์ศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วารสารเพิ่มผลผลิตของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม เป็นต้น และเนื่องจากมีเนื้อหาเชิงวิชาการเฉพาะสาขาจึงมีผู้สนใจเฉพาะกลุ่ม วารสารเหล่านี้จึงมักไม่แพร่หลายเหมือนนิตยสารประเภทสาร์บันเทิง ต้องสั่งซื้อจากแหล่งเฉพาะ เช่นที่หน่วยงานผู้ผลิตโดยตรง หรือเป็นสมาชิกกับวารสารนั้น¹²

หนังสือพิมพ์ (Newspapers) เป็นสื่อมวลชนซึ่งมีลักษณะเฉพาะตัวคือมีเนื้อหาเน้นหนักในเรื่องของการรายงานข่าวและเหตุการณ์สำหรับคนทั่วไป มีความหลากหลายในเนื้อหาไม่เน้นเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง นอกจากนี้หนังสือพิมพ์จะต้องพิมพ์เป็นรายประจำแน่นอนสม่ำเสมอ อาจเป็นรายวันหรือรายสัปดาห์ก็ได้ และพิมพ์เผยแพร่สู่สาธารณชนจำนวนมากๆ เปิดโอกาสให้ทุกคนซื้ออ่านได้ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

หนังสือพิมพ์แยกประเภทตามเนื้อหาส่วนใหญ่ที่นำเสนอได้ 2 ประเภท คือ

1. หนังสือพิมพ์ประเภทข่าวหนัก (Hard News)

¹² ณรงค์ สมพงษ์ สื่อสารมวลชนเพื่องานส่งเสริม หน้า 133 -134.

หมายถึง หนังสือพิมพ์ที่มุ่งเสนอเนื้อหาที่ประชาชนจำเป็นต้องรู้ (Need to know) อันได้แก่ เนื้อหาที่เป็นปัญหาสาธารณะทางสังคม การเมือง ปัญหาทางธุรกิจ และเศรษฐกิจการคลัง เป็นต้นเพื่อจะได้ตระหนักถึงความรับผิดชอบที่มีต่อสังคมและประเทศชาติ เนื้อหาเหล่านี้จะช่วยกระตุ้นและสร้างเสริมให้ผู้อ่านเกิดความคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ ทั้งในด้านการเมือง การปกครองและการเศรษฐกิจด้วย

2. หนังสือพิมพ์ประเภทข่าวเบา (Soft News)

หมายถึง หนังสือพิมพ์ประเภทที่มุ่งเสนอเนื้อหาที่คนทั่วไปสนใจใคร่จะรู้ (Want to know) เอาไว้ "ระดับความรู้" เนื้อหาเหล่านี้มักจะให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่านนอกเหนือไปจากการให้สิ่งที่ผู้อ่านอยากรู้ด้วย ได้แก่ เนื้อหาที่เป็นข่าวเกี่ยวกับอาชญากรรมและการฉ้อราษฎร์บังหลวง ข่าวเกี่ยวกับอุบัติเหตุและวิบัติภัย ข่าวเกี่ยวกับฟ้าและการพักผ่อนหย่อนใจ ข่าวความเคลื่อนไหวต่างๆ ในวงสังคม เป็นต้น¹³

นิตยสารทางพุทธศาสนาฉบับแรกของไทยนั้นเริ่มมีในสมัยรัชกาลที่ 5 คือ *ธรรมจักร* และ *ธรรมสมบัติ* ของมหาหมากุฎราชวิทยาลัย *ธรรมจักร* นั้นออกมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2437 จนกระทั่งในปัจจุบันก็ยังคงออกอยู่ ส่วน *ธรรมสมบัติ* เริ่มออกในปี พ.ศ. 2447 และเลิกไปในปี พ.ศ. 2469¹⁴

วารสารและนิตยสารธรรมะ

วารสารและนิตยสารธรรมะที่จัดพิมพ์ขึ้นมาเพื่อเผยแผ่คำสอนทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะ เนื้อหาหลักเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาทั้งหมด โดยแบ่งเป็นคอลัมน์ที่น่าสนใจในมุมมองต่างๆ ตามแต่ละสถาบันที่จัดเผยแผ่ขึ้นมา โดยมากมักเป็นวารสารหรือนิตยสารที่จัดพิมพ์เผยแผ่โดยสมาคมหรือมูลนิธิทางพระพุทธศาสนาโดยตรง

1.วารสารธรรมะ

วารสารของสถาบันการศึกษาและศูนย์วิชาการด้านพุทธศาสนศึกษา ได้แก่

- ปรัชญาปริทรรศน์ ของคณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- ปัญญา ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา เชียงใหม่
- นิลิตวัง ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณ์ราชวิทยาลัย พระนครศรีอยุธยา

¹³ สิริทิพย์ ชันสุวรรณ. การหนังสือพิมพ์เบื้องต้น (กรุงเทพฯ: หจก.สำนักพิมพ์ประกายพรึก, 2529), หน้า 9-10

¹⁴ ระวีวรรณ ประกอบผล, นิตยสารไทย, หน้า 53.

- ธรรมทรรศน์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
- สิรินธรปริทรรศน์ ของวิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- เสียงธรรม ของคณะกรรมการนิสิต มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์
- วารสารพุทธศาสน์ ของศูนย์พุทธศาสน์ศึกษา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วารสารทางวิชาการเหล่านี้มีวัตถุประสงค์ที่ใกล้เคียงกันคือ เพื่อศึกษา ส่งเสริม และเผยแผ่คำสอนพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นสื่อกลางในการแสดงทัศนะและเป็นเวทีฝึกฝนการเขียนของคณาจารย์ นักศึกษา เพื่อแลกเปลี่ยนข่าวสารภายในสถาบันและองค์การศาสนา ดังนั้นวารสารที่จัดพิมพ์โดยสถาบันการศึกษาทางพระพุทธศาสนาเหล่านี้ จึงเป็นสิ่งพิมพ์ที่นำเสนอเนื้อหาพุทธธรรมที่เป็นวิชาการ การวิเคราะห์หลักธรรม การเปรียบเทียบกับปรัชญาต่างๆ การประยุกต์กับสังคมและสาขาวิชาอื่นๆ และมีกลุ่มเป้าหมายจำกัดเฉพาะผู้ที่ศึกษาเฉพาะทางด้านพุทธศาสนา และบุคคลที่มีความสนใจในคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างจริงจังเท่านั้น เนื้อหาที่ปรากฏจึงเป็นเรื่องที่ลึกซึ้ง เต็มไปด้วยศัพท์เฉพาะทางของพุทธศาสนาและปรัชญาที่เข้าใจยากสำหรับบุคคลทั่วไป แต่มีความหลากหลายในมุมมองที่ปรับเข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน เรื่องที่คนให้ความสนใจในปัจจุบัน โดยผ่านมุมมองของพระพุทธศาสนา ของนักวิชาการพุทธศาสนา จึงทำให้เนื้อหาไม่จืดชืดน่าเบื่อหน่ายจนเกินไป

วารสารทางพระพุทธศาสนานี้แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ วารสารที่ออกโดยมหาวิทยาลัยสงฆ์ และวารสารที่ออกโดยมหาวิทยาลัยทางโลก มีความแตกต่างกันที่สังเกตได้ คือ วารสารของมหาวิทยาลัยสงฆ์จะยึดถือการตีความตามพระพุทธศาสนาแบบอนุรักษนิยม และบทความที่เกี่ยวกับกรณีขัดแย้งทางสังคมพุทธจะมีเนื้อหาที่อิงความถูกต้องของคณะสงฆ์หรือสงฆ์แต่ละฝ่าย คือ มหานิกาย และธรรมยุติกนิกาย ในขณะที่วารสารของมหาวิทยาลัยทางโลกจะเสนอบทความที่มีความเห็นหลากหลายจากสำนักคิดต่างๆ เพื่อให้ผู้อ่านตัดสินใจตามวิจารณญาณของตนเอง

2. นิตยสารธรรมะ

ในที่นี้จะแบ่งประเภทของนิตยสารตามกลุ่มที่เป็นกระแสหลักในการเผยแผ่ ได้แก่ กลุ่มอนุรักษนิยม นำเสนอพระพุทธศาสนาแบบประเพณี กลุ่มปฏิรูป นำเสนอพระพุทธศาสนาแบบประยุกต์ และกลุ่มไสยศาสตร์ นำเสนอพระพุทธศาสนาเชิงไสยศาสตร์

และแบ่งย่อยลงไปอีกตามองค์กรที่จัดเผยแพร่ เนื่องจากรูปแบบการนำเสนอ เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง การจัดแบ่งคอลัมน์เป็นประเภทต่างๆ ที่แตกต่างกันของหนังสือแต่ละฉบับ มีที่มาจากแนวคิดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ต่างกันตามสถาบันที่พิมพ์เผยแพร่

1. กลุ่มอนุรักษนิยม นำเสนอพระพุทธศาสนาแบบประเพณี
  - มหาวิทยาลัยสงฆ์และองค์กรสงฆ์
  - ธรรมจักร ของมูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์
  - พุทธจักร ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
  - ทางเดิน ของเปรียญธรรมสมาคมแห่งประเทศไทย
  - วิปัสสนาสาร ของกองการวิปัสสนาธุระ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ คณะ 5
2. กลุ่มปฏิรูป นำเสนอพระพุทธศาสนาแบบประยุกต์
  - ธรรมะแนวปฏิรูป
  - พุทธศาสนา ของธรรมทานมูลนิธิ (สวนโมกข์)
  - สารอโศก ของมูลนิธิธรรมสันติ (สันติอโศก)
  - กัลยาณมิตร ของมูลนิธิวัดพระธรรมกาย
  - ธรรมกาย ของมูลนิธิพุทธภาวนาวิชาธรรมกาย
  - ธรรมะเพื่อสังคม
  - เสขิยธรรม ของเครือข่ายชาวพุทธเพื่อพระพุทธศาสนาและสังคมไทย
  - ปาจารย์สาร ฉบับ ธรรมานุรักษ์ โดยพระสงฆ์กลุ่มเสขิยธรรม
  - อาทิตย์ ของ บริษัท ที.ไอ.เอ็น. พับบลิชซิง จำกัด
  - สาลสานต์ ของ บริษัท สาลสานต์
  - สาวิกา ของเสถียรธรรมสถาน
  - พ.ส.ล. ขององค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก
3. กลุ่มไสยศาสตร์ นำเสนอพระพุทธศาสนาเชิงไสยศาสตร์
  - ประเภทพุทธแบบชาวบ้าน
  - ย้อนรอยกรรม
  - กรรมทันตา นิตยสารในเครือ "เรื่องผี"
  - โลกทิพย์
  - โลกลับ
  - ดวงมหาลาภ
  - จัตุรัสผี
  - นิตยสารพระเครื่อง ได้แก่
  - นะโม
  - พุทโธ
  - ศักดิ์สิทธิ์

- เขียนพระ
- ดัชนี 2000
- ดัชนีพระ
- ดัชนีพิมพ์นิยม
- กรุงสยาม
- พระกรุงสยาม
- สองพระ
- ลานโพธิ์
- พิพิธภัณฑ์พระ เป็นต้น

รายละเอียดของวารสารและนิตยสารธรรมะ

การวิจัยในรายละเอียดจะหยิบยกนิตยสารและวารสารที่เป็นตัวแทนของประเภทขององค์กรที่แตกต่างกัน

วารสารทางพระพุทธศาสนา

วารสารพุทธศาสนศึกษา วารสารราย 4 เดือนของศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ลักษณะงานเขียนที่ดีพิมพ์ในวารสารพุทธศาสนศึกษา คือ เป็นงานทางวิชาการที่มีรูปแบบมุ่งให้เกิดความรู้มากกว่ามุ่งให้เกิดอารมณ์ความรู้สึก โดยที่ต้องมีกระบวนการนำเสนอความคิดเป็นวิชาการที่มุ่งกระตุ้นความรู้มากกว่าอารมณ์ และมุ่งแจ่มแจ้งข้อเท็จจริง มีการอ้างอิงแหล่งที่มาความรู้ อำนวยความสะดวกแก่ผู้อ่านที่จะติดตามสืบค้นความถูกต้อง หรือความรู้เพิ่มเติมต่อได้ แตกต่างจากงานเทศนาและบทความเผยแพร่ธรรมะ เป็นงานเชิงวิริมสร้างสรรค์ ที่มุ่งเสนอข้อคิด หรือข้อค้นพบใหม่ๆ ซึ่งยังไม่มีใครในวงการนั้นๆ วิริมเสนอมาก่อน เพื่อกระตุ้นให้เกิดความคิดและประเด็นความรู้ใหม่ๆ งานเขียนประเภทนี้มุ่งไปที่คนอ่านที่อยู่ในวงการนั้นๆ ซึ่งมีความรู้พื้นฐานทั่วไปอยู่ในระดับพอสมควรไปจนถึงดีมาก¹⁵

จุดประสงค์ของการศึกษาพระพุทธศาสนาของศูนย์พุทธศาสนศึกษาศึกษานั้นต่างไปจากการศึกษาด้านปริยัติและปฏิบัติที่มีมานานในสังคมไทย เน้นการศึกษาทางสังคมเกี่ยวกับพฤติกรรมและความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่มีความสัมพันธ์กับทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม ข้อเขียนในวารสารพุทธศาสนศึกษาจึงมีทั้งบทความ บทวิเคราะห์ รายงาน รายงานการ

¹⁵ สมภาร พรมทา, "จากบรรณานุกรม : งานเขียนทางวิชาการ," วารสารพุทธศาสนศึกษา ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 (กันยายน - ธันวาคม 2537) : 2.

วิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าว เช่น บทวิเคราะห์เรื่องสตรีในทัศนะของพระพุทธศาสนา บทเสวนา เรื่องพุทธศาสนากับสังคมไทย เป็นต้น

ตัวอย่างข้อเขียนในวารสาร

“...เรื่องอหิปปัจจยตาจะเป็นสิ่งที่น่าจะทำให้พุทธศาสนาสามารถตอบสนอง ต่อเงื่อนไขของนักอนุรักษได้ เพราะจะให้ความสำคัญกับความเป็นแนวคิดแบบองค์รวม ด้วยเห็นว่าสรรพสิ่งอิงอาศัยกันสรรพสิ่งจึงเสมอกัน และเป็นความคิดที่เกี่ยวข้องเนื่อง กับการลดอุปาทานในตัวตน สองประเด็นนี้ทำให้ไม่ใช่คนเป็นศูนย์กลาง ในแง่เป็นที่มา และเป็นผู้กำหนดคุณค่า...”¹⁶

นิตยสารธรรมะ

กลุ่มอนุรักษนิยม

ธรรมจักร นิตยสารธรรมะรายเดือนที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทยมีอายุกว่า 80 ปี วัตถุประสงค์ที่สำคัญของการออกหนังสือธรรมจักรก็คือ เพื่อให้คำสอนของพระพุทธศาสนาแพร่หลายไปในหมู่ประชาชนในระยะแรกๆ เรื่องต่างๆ ที่ตีพิมพ์ในหนังสือธรรมจักร ก็ได้จากกรรมกรของมหามกุฏฯ ช่วยกันแต่งบ้าง แปลบ้าง ผู้รู้อื่นๆ ทั้งที่เป็นพระและคฤหัสถ์ช่วยกันแต่ง เป็นการฝึกหัดให้นักเรียนของมหามกุฏฯ ได้แสดงความสามารถของตนตามที่ตนถนัดให้เป็นที่ปรากฏต่อสาธารณชน นอกจากจะเป็นนิตยสารเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแล้ว ยังเท่ากับเป็นเวทีฝึกหัดนักเรียนของมหามกุฏฯ ให้รู้จักเขียนรู้จักแต่งหนังสือแสดงคำสอนทางพระพุทธศาสนา เป็นทางแสดงออกซึ่งความรู้ที่ได้เล่าเรียนมาในโรงเรียน เป็นการฝึกอธิบายหรือสั่งสอนพระพุทธศาสนาทางหนึ่ง เรื่องราวที่ลงพิมพ์ในหนังสือธรรมจักรรวมทั้งวิทยากรอื่นๆ ที่น่ารู้ เช่น วิทยาศาสตร์กับโหราศาสตร์ หนังสือธรรมจักรจึงเป็นที่นิยมของผู้อ่านที่สนใจพระพุทธศาสนา

ปัจจุบันนิตยสารธรรมจักร แบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ส่วนใหญ่ ได้แก่

บทความทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ ความเข้าใจพระพุทธศาสนาในด้านต่างๆ ประสบการณ์ในธรรม เป็นต้น

ตัวอย่างบทความทางพระพุทธศาสนา

“...กามราคะจะบรรเทาลงได้ด้วยการพิจารณาไตร่ตรองถึงความน่าเกลียดโสโครก...จงพิจารณาร่างกายเหมือนซากศพและเห็นความเปลี่ยนแปลง น่าเบื่อ หรือพิจารณาอวัยวะต่างๆ ของร่างกาย...จะช่วยให้ท่านเอาชนะกามราคะได้”¹⁷

¹⁶ ปกรณ์ สิงห์สุริยา, “ปัญหาการนำพุทธศาสนามาเป็นพื้นฐานในการรักษาสิ่งแวดล้อม,” วารสารพุทธศาสนศึกษา ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2543) : 33.

บทความทางวิชาการ รวบรวมบทความเชิงวิชาการทางพระพุทธศาสนา เช่น การศึกษาและการวิจัยพระพุทธศาสนาในประเทศไทย พระพุทธศาสนาในชีวิตยุคใหม่ เป็นต้น

ธรรมเนียม จินตนิยายอิงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

ตำนาน ศิลป วัฒนธรรม เช่น รายงานพิเศษ นำชมพุทธศิลป์ทั่วโลก

วารสาร พ.ศ.ล. วารสารเพื่อปลูกฝังศีลธรรมแก่สถาบันครอบครัวและสถาบัน

การศึกษา

เจ้าของ องค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก ออกราย 2 เดือน

วัตถุประสงค์

- ส่งเสริมสนับสนุนให้มวลสมาชิกรักษาศีลและปฏิบัติตามธรรมคำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
- เสริมสร้างความสามัคคี ความเป็นปึกแผ่น และภาวศรัทธาในหมู่พุทธศาสนิกชน
- เผยแผ่หลักธรรมอันบริสุทธิ์ประเสริฐของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
- ก่อตั้งและดำเนินกิจกรรมทั้งหลาย อันเป็นประโยชน์ในด้านสังคม การศึกษา วัฒนธรรม และมนุษยธรรม
- ดำเนินงานเพื่อสร้างเสริมสันติภาพและความกลมเกลียวกันในหมู่มนุษย์และความผาสุกแก่มวลชน ตลอดจนให้ความร่วมมือกับองค์กรอื่นๆ ซึ่งประกอบกิจการอันมีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน

องค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์โลกได้ก่อตั้งมาแล้วกว่า 50 ปี เป็นองค์กรที่ดำเนินงานด้านพระพุทธศาสนา ร่วมกับองค์กรทางพระพุทธศาสนาอื่นๆ มากมาย ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศในทุกๆ ด้าน วารสารพ.ศ.ล. จึงมีเนื้อหากว้างขวางแต่ก็เป็นไปในแนวอนุรักษ์นิยม เป็นคอลัมน์เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาล้วนๆ ทั้งที่เป็นความรู้ทั่วไปและหลักธรรมโดยตรง เช่น บทความเรื่องพัฒนาการทางการศึกษาสงฆ์ และบทความเรื่องลักษณะ 3 ของสังขาร : พระไตรลักษณ์ เป็นต้น

ทางเดิน วารสารข่าว ราย 2 เดือน เผยแผ่ธรรม ชี้นำความถูกต้อง ปกป้องพระพุทธศาสนา เจ้าของ เปரியญธรรมสมาคมแห่งประเทศไทย

วัตถุประสงค์

- ธำรงรักษา และบำรุงส่งเสริมพระพุทธศาสนา

---

¹⁷ โทธิญาณเถระ, "ประสพการณ์ในธรรม : ทำอย่างไรกับสิ่งที่เราสงสัย (2)," ธรรมจักร ปีที่ 85 ฉบับที่ 8 (พฤษภาคม 2544) : 29.

- ส่งเสริมความสามัคคี และช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางที่ชอบ
- บำเพ็ญสาธารณประโยชน์และสังคมสงเคราะห์
- พื้ทักษ์ความเป็นธรรมในสังคม
- บำรุงและส่งเสริมวัฒนธรรมไทย และไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง

คอลัมน์ประจำ ได้แก่

สารานุกรมแถลง

พระบรมราชาวาท

ปกคุณเห ปกคหาร์

ธรรมสาร-ทีปนี

ฝากไว้ให้คิด โดย พระพิจิตรธรรมพาที

ปาฐกถาธรรม

บทความ เชื่อหรือไม่ โดย นายครูย

กฎหมายใกล้ โดย ประพันธ์ ว่องไว

คลายสงสัย โดย น.อ.ดร.สุรจิต สงสกุล ร.น.

ยากกลางบ้าน โดย ส.เปลี่ยนสี

ของดีจากพระไตรปิฎก โดย พระมหาสายธาร ธีรงกูโร

มุขกวี โดย ส. ธรรมรังษี ป.

สาระน่ารู้

ข่าวทั่วไปในวงการพระพุทธศาสนาและคณะสงฆ์ ข่าวสมาคม - มูลนิธิ ศาลา

การเปรียญธรรม โดย นายอภิบาล

เป็นนิตยสารโดยเปรียญธรรมสมาคมซึ่งเป็นองค์กรสงฆ์องค์กรใหญ่ คอลัมน์
เกือบทั้งหมดดูแลโดยพระสงฆ์ เนื้อหาเกี่ยวกับธรรมะแนวอนุรักษ์นิยมทั้งสิ้น

กลุ่มปฏิรูป

เสขิยธรรม ของเครือข่ายชาวพุทธเพื่อพระพุทธศาสนาและสังคมไทย

ปาจารย์สาร ฉบับ ธรรมานุรักษ์ โดยพระสงฆ์กลุ่มเสขิยธรรม

เสขิยธรรมและปาจารย์สาร ฉบับ ธรรมานุรักษ์ นี้มีองค์กรต้นกำเนิดเดียวกัน เป็น
นิตยสารที่เน้นการวิพากษ์วิจารณ์คำสอนอย่างอิสระ นำเสนอทางเลือกใหม่ตามวิถีการศึกษาพระ
พุทธศาสนาที่ไม่อิงอยู่กับความเชื่อดั้งเดิม โดยกลุ่มนักวิชาการทั้งฆราวาสและพระสงฆ์ มีงานวิจัย
และบทความเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและสังคมปัจจุบันออกมามากมาย เน้นการประยุกต์ธรรมเพื่อ
การพัฒนาอย่างทันสมัย การแสดงความคิดเห็นที่เป็นลักษณะคานถ่วงกระแสต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม
พระพุทธศาสนา เช่น

“...หากคณะสงฆ์ของไทยสายตาไม่สั้นจนเกินไป ก็ควรจะเอื้อเพื่อส่งเสริมให้เกิด
สิ่งเหล่านี้ด้วยตนเอง ไม่ต้องรอหรือปล่อยให้ผู้อื่นต้องไปดิ้นรนแสวงหาการอุปสมบท
จากที่อื่น และน่าจะเข้าใจว่าภิกษุณีเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพในการช่วยส่งเสริม
สร้างเป้าหมายและภารกิจของคณะสงฆ์ให้บรรลุผลได้ด้วย”¹⁸

พุทธศาสนา นิตยสารรายไตรมาส (3 เดือน) ออกในเดือน กุมภาพันธ์ พฤษภาคม
และสิงหาคม ของธรรมทานมูลนิธิ (สวนโมกขพลาราม) ฉบับแรกออกในปี 2476 จัดว่าเป็นหนังสือ
พิมพ์พระพุทธานุภาพที่อยู่ในรูปนิตยสารที่เก่าแก่มากที่สุดฉบับหนึ่ง ออกโดยดำริของพุทธทาส
ภิกษุที่เห็นความสำคัญของการเผยแผ่ความรู้ความคิดทางพระพุทธศาสนาให้อยู่ในรูปของสื่อมวลชน
เพื่อให้ประชาชนได้มีสื่อดีๆ อ่าน เป็นการเปิดโลกแห่งความรู้ให้อีกทางหนึ่ง

แต่ละฉบับแบ่งเป็น 3 ภาค คือ ภาคความรู้ทั่วไป ภาคพระไตรปิฎกแปลไทย และ
ภาคส่งเสริมปฏิบัติธรรม

ภาคความรู้ทั่วไป รวบรวมบทความเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาต่างๆ ได้แก่

พุทธศาสนาในต่างประเทศ โดย นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา

บทกวี บทกวีธรรมะ โดย อังคาร กัลยาณพงศ์

ปฏิบัติกริยา – เปิดประเด็น

โลกทรรศน์ชาวพุทธ

บทความหลัก พุทธธรรมประยุกต์สำหรับชาวบ้านทั่วไป ซึ่งเป็นงานเขียนเก่าๆ ของ
พุทธทาสภิกษุ

ภาคพระไตรปิฎกแปลไทย พระสูตรแปลเป็นไทย

ภาคส่งเสริมปฏิบัติธรรม รวมหลักธรรมเพื่อการปฏิบัติ

พุทธศาสนา เป็นนิตยสารประเภทพุทธธรรมแนวปฏิรูป คือ ลดทอนปาฏิหาริย์
และเรื่องราวไกลตัวสำหรับคนปัจจุบัน เน้นการเข้าใจธรรมด้วยหลักเหตุผล การพึ่งตนเองด้วยการ
ศึกษาและปฏิบัติ การเข้าถึงประโยชน์ได้ในปัจจุบัน

สาวิกา นิตยสารรายเดือนเพื่อชีวิตที่งดงาม และเป็นอิสระ

ปีที่พิมพ์เผยแพร่ พฤษภาคม 2540 เจ้าของ เสถียรธรรมสถาน โดย แมชีตันสนีย์
เสถียรสุต ชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อศานติ จุดมุ่งหมายคือใช้พุทธวิธีในการปลูกฝังธรรมให้แก่ผู้
หญิงเยาวชน ครอบครัวและชุมชน

คอลัมน์ประจำ ประกอบด้วย

¹⁸ อธิยา อัคกุลวิสุทธิ, "เส้นทางที่น้อยคนเลือกเดิน", เสขิยธรรม ปีที่ 11 ฉบับที่ 49 (กรกฎาคม -
กันยายน 2544) : 34.

พุทธสาวิกา โดย ศตพร เล่าประวัติพุทธสาวิกาจากพระไตรปิฎกและอรรถกถา ภาษานุ่มนวล เรียบง่าย มีเชิงอรรถอธิบาย เมื่อจำเป็นต้องใช้ศัพท์เฉพาะ เข้าใจยาก

วาทะพุทธทาส ร้อยกรอง ร้อยแก้วธรรมะของท่านพุทธทาสภิกขุ นำเสนอฉบับละ 1 บท โดยเลือกหัวข้อให้เข้ากับบทความพิเศษประจำฉบับนั้นๆ

บทความพิเศษ บทความเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา วรรณกรรม มีหัวเรื่องสอดคล้องกับคอลัมน์อื่นๆ โดย นักเขียนรับเชิญท่านต่างๆ

น่านาทศนะ โดย กองบรรณาธิการ ความเห็นของบุคคลต่างๆ ในสังคมที่มีต่อเรื่องราวที่ยกขึ้นมาเป็นประเด็นประจำฉบับ

สัมภาษณ์พิเศษ โดย กองบรรณาธิการ สัมภาษณ์บุคคลที่มีชื่อเสียง หรือบุคคลที่มีความสำคัญในเหตุการณ์ต่างๆ หรือมีความสัมพันธ์กับหัวข้อที่หยิบยกขึ้นมา

ปากการับเชิญ โดย นักเขียนรับเชิญ เรื่องราวของชีวิตการปฏิบัติธรรมของนักเขียนรับเชิญทั้งมืออาชีพและสมัครเล่น เป็นประสบการณ์ที่เล่าสู่กันฟัง

รดน้ำ-พรวนดิน โดย หนอนแก้ว ดอกไม้ ต้นไม้ในมุมมองของธรรมะ นำเสนอด้วยวรรณศิลป์ เป็นบทกลอนที่อ่านรื่นชื่นใจ ให้ความคิดแนวธรรมชาติกับธรรมะ

สา-ระ-ขัน โดย สามสิ่ง เรื่องตลก เบาสมอง ที่สามารถเปลี่ยนมุมมองมาเป็นธรรมะ ให้แง่คิดดีๆ กับการใช้ชีวิตที่มักมีเรื่องราวต่างๆ เข้ามาให้รู้จักมองเปลี่ยนกลับเป็นธรรมะได้

ผู้หญิงใกล้วัด ประสบการณ์การปฏิบัติธรรมของผู้หญิง แง่มุมในการดำเนินชีวิตที่อิงธรรมะ

อ่านใจตน โดย ก.เขาสวนหลวง ข้อคิดในการปฏิบัติธรรม โดยยกข้อธรรมขึ้นมาอย่างใดอย่างหนึ่ง และอธิบายให้เข้าใจและสังเกตตามได้

รากแก้ว โดย ครูหนู ร่างกายเป็นพื้นฐานสำคัญของการอยู่ดีมีสุข การมีใจที่ดีต้องมีร่างกายที่ดีด้วย คอลัมน์นี้จึงเป็นสารคดีเกี่ยวกับการดูแลร่างกาย เช่น การบริหารร่างกายด้วยโยคะ เป็นต้น

ริมสวน โดย อำนาจ กลั่นประชา ภาพวาดและบทกลอนสอนธรรม

คำหวาน-น้ำหอม โดย แม่พริ้ง สอนวิธีการทำอาหารอย่างง่ายๆ ใช้ภาษาน่ารัก เหมือนผู้หญิงคุยกัน

ครอบครัวแห่งสติ นักเขียนจากทางบ้านส่งมา เล่าเรื่องครอบครัวผู้ปฏิบัติธรรม ความงดงามของความเป็นพ่อ แม่ ลูก สอดแทรกธรรมะไว้อย่างกลมกลืน

เล่าสู่กันฟัง โดย แม่ไก่แจ้ เล่าเรื่องกิจกรรมในเสถียรธรรมสถาน ด้วยการเรียงร้อยถ้อยคำให้น่ารัก เน้นภาษาที่อ่านแล้วเห็นภาพพจน์ ส่งเสริมจินตนาการ

คนปลูกต้นไม้ โดย ก้าวย่าง บันทึกบุคคลที่ได้มีส่วนร่วมริเริ่มในการเผยแพร่ธรรมะ

ห้องแห่งลมหายใจ โดย แมลงปอปีกม่วง

สาวิกาสิกขาลัย ข้อคิด เหตุการณ์ กิจกรรม ในกลุ่มโครงการสาวิกาสิกขาลัย ซึ่งเป็นโครงการหนึ่งของเสถียรธรรมสถาน สำหรับผู้หญิงที่สนใจในการศึกษาธรรมะ

การ์ตูนธรรมะ โดย วิลลภ แม่นยำ การ์ตูนลายเส้น จบในตอนให้แง่มุมชวนคิด

เพื่อนทุกข์ โดย แม่ชีคันสนีย์ จดหมายเปิดผนึกปรึกษาปัญหาชีวิต ตอบแก้ปัญหา โดยแม่ชีคันสนีย์

คุยกันท้ายเล่ม โดย แม่ชีคันสนีย์ จดหมายเปิดผนึก แนะนำ ดิชม ร่วมอนุโมทนา กับหนังสือสาวิกา กองบรรณาธิการ และเสถียรธรรมสถาน

อาทิตย์ พลังงานของเหตุผลและจิตวิญญาณอิสระ ที่สัจธรรมดับความมกมาย

เป็นนิตยสารทางพระพุทธศาสนาซึ่งออกโดยองค์การสื่อมวลชน จัดเป็นนิตยสารแนวพุทธธรรมที่ผสมผสานธรรมะดั้งเดิม ธรรมะประยุกต์ พระพุทธศาสนานิกายต่างๆ ประสบการณ์การปฏิบัติธรรมโดยเฉพาะการนั่งสมาธิและผลด้านอิทธิปาฏิหาริย์ เช่น ทิพพจักขุ

แบ่งคอลัมน์เป็น 4 ตอน คือ สถานการณ์แถลงข่าว รายงานพิเศษ จิตวิญญาณ และปัญญา-ปกิณกะ

รายงานพิเศษ คือบทความเหตุการณ์ต่างๆ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา หรือประเด็นเด่นของสังคมในทวศนะพระพุทธศาสนาที่ดำเนินไปอยู่ในปัจจุบัน

จิตวิญญาณ และปัญญา-ปกิณกะ คือการแบ่งหมวดคอลัมน์ที่แสดงลักษณะของนิตยสารอาทิตย์อย่างชัดเจน คือการยอมรับคำสอนของพระพุทธศาสนาทุกประการ โดยเฉพาะอิทธิปาฏิหาริย์ เรื่องลึกลับ สวรรค์นรก ในส่วนของคอลัมน์ประเภทจิตวิญญาณ ซึ่งสำนักความคิดที่เน้นในเรื่องปัญญาเลี้ยงที่จะกล่าวถึง อาทิตย์พยายามชี้เรื่องทีคนมักเห็นว่างมยว่ามีอยู่จริงโดยการอ้างหลักฐานในคัมภีร์และการอ้างประสบการณ์ของผู้ปฏิบัติหรือผู้พบเห็น ในส่วนของประเภทปัญญา-ปกิณกะ ก็นำเสนอคำสอนแนวพุทธธรรมทุกนิกายในสัดส่วนที่เท่ากัน

กลุ่มไสยศาสตร์

รูปแบบของนิตยสารเหล่านี้ มีรูปแบบการนำเสนอที่ไม่แตกต่างกัน มักขึ้นปกด้วยรูปพระภิกษุที่มีชื่อเสียงด้านปฏิบัติสมาธิ การนำเสนอเรื่องเกี่ยวกับนรก สวรรค์ กฎแห่งกรรม อิทธิปาฏิหาริย์ เรื่องผี คอลัมน์ที่เกี่ยวกับการปฏิบัติมักจะเน้นที่การนั่งสมาธิและปาฏิหาริย์จากการนั่งสมาธิ ธรรมะที่นำเสนอมักเป็นแนวอูร์กษนิยมแบบธรรมบรรยายผ่านอัตโนมติของพระภิกษุผู้มีชื่อเสียงต่างๆ มักแถมท้ายเล่มด้วยการให้เลขเด็ดไปหวยจากอาจารย์ดัง

นิตยสารดวงมหาลาภ นิตยสารว่าด้วยความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์ ปาฏิหาริย์ กฎแห่งกรรม ประกอบด้วยคอลัมน์ดังนี้

- ปาฏิหาริย์ทิพย์ข้าง
- ชาวเรือในทะเลทราย
- กฎแห่งกรรม
- บัญชรเกียรติยศ
- วัดสะพานแดงในเวียดนาม
- ดารากับความเชื่อ
- โรงพักเพื่อประชาชน
- สุดยอดคือ " มุมโศคลาก "

* ช่วงจากประสบการณ์* สำหรับท่านที่มีประสบการณ์ในเรื่องของจิตวิญญาณกรรมมีจริง หรือท่านได้ไปพบพระเกจิณาจารย์ ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ หมอดูที่น่าเชื่อถือ ฯลฯ ก็สามารถบอกกล่าวเล่าสู่กันฟัง.. หรือจะส่งมาที่ "ดวงมหาลาก" ก็ได้ หากเรื่องราวของท่านได้ลงทางเราจะมีคำตอบแทนให้ด้วย

นิตยสารพระเครื่อง

นิตยสารพระเครื่อง เป็นกระแสหลักของนิตยสารที่มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เนื่องจากได้รับความนิยม ผลิตออกมาหลายสิบหัว นิตยสารเกี่ยวกับวัตถุมงคลเหล่านี้เติบโตตามระบบทุนนิยมอย่างแท้จริง เมื่อมีความต้องการ "สินค้า" ในตลาดมาก ก็ย่อมต้องการโฆษณาประชาสัมพันธ์ในสื่อต่างๆ มากขึ้นตามไปด้วย

นิตยสารพระเครื่องมีการนำเสนอไม่ต่างกัน คือ ภาพพระเครื่องรุ่นต่างๆ พร้อมคำบรรยายรายละเอียด ลักษณะเฉพาะ วิธีสังเกต ประวัติดั้งเดิม และราคาเป็นหลัก มีประวัติและคำสอนของหลวงปู่ หลวงพ่อที่มีชื่อเสียง มีวัตรปฏิบัติดังงาม และยังสร้างพระเครื่องรุ่นต่างๆ ขึ้นมาเพื่อเป็นมอเบเป็นขวัญและกำลังใจของชาวบ้าน มีคอลัมน์เกี่ยวกับกรรมะแทรกอยู่บ้าง เป็นเหมือนนิตยสารแจ้งรายการสินค้ามากกว่าเผยแพร่พระธรรม แต่นิตยสารพระเครื่องมีจุดยืน คือ เพื่อสืบทอดและเผยแพร่พระพุทธศาสนาในแนวทางของตัวเองที่แตกต่างจากพระสงฆ์ คือ นำวัตถุมงคลมาดึงคนเข้าหาศาสนา ซึ่งผลที่ปรากฏออกมาตามความคิดเห็นของคนทั่วไปแล้ว นิตยสารพระเครื่องยังไม่สามารถตอบสนองอุดมการณ์ส่วนนั้นได้ดี

นิตยสารเขียนพระ

ตัวอย่างข้อความในนิตยสารเขียนพระ ที่มักจะแบ่งเป็น 2 แบบ คือ ช่างแนะนำพระเครื่องและช่างประวัติ คำสอนของพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียงด้านกรรมฐานรวมถึงด้านการสร้างวัตถุมงคล

"พระผดสุพรรณ พิมพ์หน้าแก่ พระฟอร์มดีดูง่ายต้องตามมาตรฐาน"

พระพักตร์หันไปทางขวามือเราเล็กน้อย และก้มต่ำ ปลายพระกรรณแหลมเป็นชฎาลำพระองค์เป็นหน้าว้าว มือที่วางตักตรงข้อมือและตรงปลายมีตั้งยื่น ส่วนพระหัตถ์ที่พาดตักจะกุด พลิกด้านหลังดูรอยมือก็ถูกต้องตามแบบฉบับ พระสวयมาก และดูง่ายครับ ราคาแพงล้าน”

“ในบรรดาพระกรรมฐานสาย “พระอาจารย์มั่น” ซึ่งก็ปรากฏชื่อเสียงอยู่หลาย ๆ ท่านนั้นต้องยกให้พระอาจารย์ฝั้นนี้แหละที่มีชื่อเสียง และคนเคารพศรัทธามากที่สุดความจริงแล้วพระอาจารย์ฝั้นท่านไม่ยอมให้ชาวบ้านยึดติดในวัตถุมงคลกันเท่าไร ท่านอยากให้เราเข้าถึงในธรรมะมากกว่า แต่เมื่อวัตถุมงคลสามารถเป็นอุบายหรือแนวทางเบื้องต้นให้คนเข้าถึงธรรมะได้ ท่านจึงยอมปลุกเสกวัตถุมงคลให้แก่ผู้มีจิตศรัทธานำไปเป็นพุทธานุสติกัน สำหรับวัตถุมงคลของพระอาจารย์ฝั้นก็มีอยู่หลายอย่างเฉพาะเหรียญมีถึง 100 กว่ารุ่นเข้าไปแล้ว นี่ยังไม่นับพวกที่เป็นพระเนื้อผงอีกต่างหาก วัตถุมงคลของพระอาจารย์ฝั้นแต่ละรุ่นท่านจะไม่เรียกว่าปลุกเสก แต่จะเรียกว่า “แม่เมตตา” ซึ่งการอธิษฐานจิตแม่เมตตาของพระอาจารย์ฝั้นแต่ละครั้งก็ไม่นานเท่าไร แต่วัตถุมงคลของท่านก็มีความศักดิ์สิทธิ์สูง ทั้งนี้ก็เกิดขึ้นด้วยบารมีธรรม และพลังจิตของท่าน ในที่นี้ขอแนะนำเหรียญรุ่นต่างๆ ของพระอาจารย์ฝั้นมาเสนอให้ท่านผู้อ่านได้รู้จักกัน ซึ่งแต่ละรุ่นมีค่า นิยมเช่าหาเพียงแค่หลักร้อยเท่านั้น ส่วนที่พันกว่าๆ มีไม่กี่รุ่น เป็นของดีที่ยังพอหาได้ในสนามไม่ยากนัก เป็นของดีที่สามารถอาราธนาขึ้นคอแล้วสบายใจหายห่วงได้เลยครับ”

เนื้อหาในนิตยสารและวารสารธรรมะมีความแตกต่างกันด้วยองค์ที่เผยแพร่ กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการเข้าถึง

หนังสือพิมพ์พระพุทธศาสนา

หนังสือพิมพ์พระพุทธศาสนา จัดเป็นหนังสือพิมพ์เฉพาะกลุ่ม (special newspaper) เป็นหนังสือพิมพ์ที่จัดทำขึ้นเฉพาะในกลุ่มหรือสมาคม เช่นหนังสือพิมพ์ที่ออกโดยองค์กรต่างๆ มักจะออกเป็นรายเดือน หรือราย 3 เดือน มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับข่าวสาร ความรู้เฉพาะองค์กรนั้นๆ

หนังสือพิมพ์พระพุทธศาสนาที่จัดพิมพ์ขึ้นมาเพื่อเผยแพร่ข่าวในสังคมพระพุทธศาสนาไทย ข่าวในวงการสงฆ์ และคอลัมน์เผยแพร่คำสอนโดยเฉพาะ มีรูปแบบและการจัดคอลัมน์ในลักษณะเดียวกันกับหนังสือพิมพ์ทั่วไป มีจำนวนน้อยมาก ยกมากล่าวถึงที่โดดเด่น เนื่องจากพบบนแผงหนังสือได้ทั่วไป ซึ่งออกโดยองค์กรต่างๆ ได้แก่

1. หนังสือพิมพ์รายวัน พิมพ์ไทย ของมูลนิธิวัดพระธรรมกาย
2. หนังสือพิมพ์รายเดือน ธรรมลีลา เจ้าของคือมูลนิธิธรรมอิสระ วัดอ้อน้อย
3. หนังสือพิมพ์รายเดือน สารสนัสนวรรค์ ราคา 10 บาท เจ้าของคือ นายวิษณุ รัตนโมรานนท์

4. หนังสือพิมพ์รายเดือน โลกาธิปไตย ราคา 25 บาท เจ้าของคือ สำนักงานหนังสือพิมพ์ โลกาธิปไตย โดย ประสิทธิ์ บุตรศรี

หนังสือพิมพ์ธรรมลีลา

หนังสือพิมพ์รายเดือน เสนอข่าวสารทางพุทธศาสนา เพื่อคุณภาพของสังคม เนื้อหาแบ่งออกเป็น 4 ภาค ดังนี้

ภาค 1 - ความเคลื่อนไหวและกิจกรรมในแวดวงพุทธศาสนา ประกอบด้วย คอลัมน์ ดังนี้

ธรรมสัญจร แนะนำวัดที่น่าสนใจในแง่มุมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของศาสนสถานหรือพระสงฆ์ที่มีวัตรปฏิบัติหรือปฏิปทาที่น่าเลื่อมใส

แวดวงศาสนา เสนอข่าวสังคมในแวดวงศาสนา ว่าใครทำอะไร ที่ไหน พร้อมทั้งมีปฏิทินธรรมที่เสนอกิจกรรมทางศาสนาที่จัดโดยหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้ผู้สนใจได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมนั้นๆ

ข่าวชาวบ้าน เรื่องราวสั้นๆ เกี่ยวกับข่าวชาวบ้านที่ให้แก่คิดมุมมองสะท้อนชีวิต

สื่อธรรม แนะนำหนังสือ เทป วิดีโอ ซีดี ที่น่าสนใจในเรื่องของธรรมะ

ข่าวหรือรายงานพิเศษ เสนอข่าวหรือรายงานพิเศษที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา

ภาค 2 - การมองและแก้ปัญหาสังคมโดยใช้พุทธศาสนา ประกอบด้วยคอลัมน์ต่างๆ ดังนี้

มิติแห่งจิต เรื่องราวเกี่ยวกับการฝึกจิต จนกลายเป็นกำลังหรือพลังของจิต ธรรมะกับชีวิตประจำวัน การนำธรรมะมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน **กระทู้ธรรม** ข้อคิดสะกิดใจแง่มุมอันหลากหลาย ใช้ธรรมะเป็นหลักคิด **ปุจฉา-วิสัชนา** เป็นการถามปัญหาเรื่องราวในการดำเนินชีวิตจากผู้อ่าน และตอบปัญหาโดยหลวงปู่พุทธอิสระ

ลีลาธรรม เสนอลีลาทางวรรณศิลป์ ได้แก่ โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน เรื่องสั้นที่มีเนื้อหาสาระ ให้คติ และข้อคิด

เรื่องจากพระไตรปิฎก เรื่องราวที่น่าสนใจจากพระไตรปิฎก อาทิ สวรรค์ เทวดา นางฟ้า นรก เปรต อสุรกาย การระลึกชาติ ฯลฯ รวมทั้งความคิดเห็นของบุคคลต่างๆ ที่มีต่อเรื่องนั้น

วิเคราะห์ข่าวด้วยธรรม เป็นการวิเคราะห์เรื่องราวของข่าวทั้งทางโลกและทางธรรม ด้วยแง่คิดมุมมองทางธรรม โดยหลวงปู่พุทธอิสระ

ภาค 3 - บทบาทของพุทธศาสนาต่อสังคม

ประกอบด้วยคอลัมน์ต่างๆ ดังนี้

ธรรมะกับการเมือง, การศึกษา, ธุรกิจ เจาะลึกความคิดและมุมมองของการเมือง, นักศึกษาและนักธุรกิจ ที่มีต่อศาสนาในแง่มุมต่างๆ

ศาสนากับสารบันเทิง ความคิดเห็นหลากหลายเรื่องราวทางศาสนาของศิลปินในแขนงต่างๆ อาทิ ดารา นักร้อง นักแสดง นักเขียน

ข่าวจากภูมิภาค ข่าวทั่วไปของบุคคลในวงการสงฆ์ที่มีทั้งดีและไม่ดี

ภาค 4 – การประมวลข่าวที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงาน/บุคลากรในวงการศาสนา

รูปแบบของหนังสือพิมพ์ธรรมลีลาเสนอข่าวสารเพื่อส่งเสริมสนับสนุน การเผยแพร่พระพุทธศาสนา และส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้คนในสังคมให้ดีขึ้นด้วยหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา กลุ่มเป้าหมาย คือประชาชนทั่วไป และผู้ที่สนใจพระพุทธศาสนา ระดับการศึกษามัธยมศึกษาขึ้นไป จำหน่ายทั่วประเทศไทย กรุงเทพฯ 60% ต่างจังหวัด 40%

หนังสือพิมพ์สาส์นสวรรค์และหนังสือพิมพ์โลกาภิปัตย์ ซึ่งจัดการดำเนินการโดยองค์กรสงฆ์มีลักษณะใกล้เคียงกันทั้งรูปแบบการจัดหน้าและเนื้อหา เป็นเนื้อหาที่อยู่ในแวดวงของวัด พระสงฆ์ และการศึกษาของสงฆ์ คอลัมน์ความรู้ต่างๆ จะเป็นคอลัมน์ที่เขียนโดยพระภิกษุที่มีชื่อเสียง โดย พิมพ์แสดงใบหน้าที่เป็นที่รู้จักกันดีของพระภิกษุท่านนั้นๆ ด้วย

หนังสือพิมพ์ไทย ของวัดพระธรรมกาย เสนอข่าวทั่วไปทางพระพุทธศาสนา เน้นข่าวในแวดวงวัดพระธรรมกายเป็นพิเศษ รูปเล่มและการใช้ศัพท์มีพาดหัวคล้ายหนังสือพิมพ์ทั่วไป

คอลัมน์ธรรมะในหนังสือพิมพ์ นิตยสาร

คอลัมน์ธรรมะในหนังสือพิมพ์ และนิตยสารต่างๆ เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการเผยแพร่พระพุทธศาสนา เป็นการสอดแทรกเนื้อหาธรรมะ ข่าวพระพุทธศาสนา บทความเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ในหนังสือพิมพ์และนิตยสารประเภททั่วไป เช่น ธุรกิจ ผู้หญิง เป็นต้น ซึ่งไม่ได้เนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาโดยตรง ให้นำหนังสือเหล่านั้น มีเนื้อหาของคอลัมน์ที่หลากหลาย ครบถ้วน เพื่อให้ผู้อ่านที่มีความสนใจได้ติดตามอ่าน เพื่อให้เกิดความคิดและสติปัญญาที่จะนำธรรมะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เนื้อหาธรรมะในคอลัมน์ในหนังสือหรือนิตยสารแต่ละเล่มจึงมีความแตกต่างกันไปตามประเภทของหนังสือ กลุ่มผู้อ่าน ธรรมะที่นำมาเผยแพร่แม้จะเป็นธรรมะขั้นพื้นฐาน เข้าใจง่าย ธรรมะประยุกต์ ให้เข้ากับสถานการณ์สังคมของกลุ่มผู้อ่านแต่ละกลุ่ม รูปแบบ วิธีการนำเสนอก็มีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด

คอลัมน์ธรรมะในหนังสือพิมพ์รายวัน (Daily newspaper)

หนังสือพิมพ์รายวัน มุ่งเสนอข่าวที่เกิดขึ้นประจำวัน ข่าวที่ลงตีพิมพ์ต้องเป็นข่าวสดอย่างช้าไม่เกิน 2-3 วัน หนังสือพิมพ์รายวันจะมีคุณค่าเฉพาะในวันที่ออก หากพ้นกำหนดไปก็จจะล้าสมัย แบ่งตามประเภทของหนังสือพิมพ์

คอลัมน์ธรรมะในหนังสือพิมพ์ประเภทข่าวหนัก (Hard News)

หนังสือพิมพ์รายวันที่จัดอยู่ในประเภทนี้ได้แก่

ผู้จัดการรายวัน เพื่อภูมิภาควันออก

เป็นหนังสือพิมพ์ประเภทเสนอข่าวในแวดวงธุรกิจ จัดหนึ่งหน้ากระดาษ ให้เป็นหน้า *ธรรมะกับชีวิต* สำหรับคอลัมน์ธรรมะต่างๆ ในหน้าที่ประมาณ 12-13 ในส่วนของสังคม จัดเป็นคอลัมน์ดังนี้

บุ/จฉา - วิสัชชชา โดย หลวงปู่พุทธอิสระ วัดอ้อน้อย (ธรรมอิสระ) - ตอบปัญหาจากผู้เขียนจดหมายไปถาม เนื่องจากมีที่อยู่ของวัดให้เขียนไปได้ ประมาณ 7 คำถามต่อคอลัมน์เป็นคำถามธรรมะทั่วไป ทั้งการปฏิบัติธรรม ปัญหาพระวินัย การวางตัวในสังคมต่างๆ ซึ่งหลวงปู่พุทธอิสระตอบปัญหาด้วยการใช้ภาษาที่เป็นกันเอง เหมือนการพูดคุยกันต่อหน้า เน้นการมีสติเผชิญกับปัญหาต่างๆ และปฏิบัติตัวตามสบายให้เป็นธรรมชาติ

ปฏิทินธรรม - ตารางการจัดอบรมปฏิบัติธรรม วิปัสสนา การฟังธรรมะ ของมูลนิธิสมาคม หรือชมรมต่างๆ และงานบุญประเพณีต่างๆ

เรื่องจริงอิงธรรมะ โดย อุบาสกนิรนาม - บทความเรื่องการปฏิบัติธรรม เปลี่ยนหัวข้อไปเรื่อยๆ แบ่งเป็นตอนๆ

ธรรมะและทรรคนะชีวิต โดย วศิน อินทสระ - บทความเรื่องการปฏิบัติธรรม เปลี่ยนหัวข้อไปเรื่อยๆ แบ่งเป็นตอนๆ

ประชาสัมพันธ์รายการธรรมบรรยายของหลวงปู่พุทธอิสระ ทางสถานีวิทยุต่างๆ

ข้อมูลในคอลัมน์ทั้งหมด มาจากมูลนิธิธรรมอิสระ (วัดอ้อน้อย)

สยามรัฐรายวัน

คอลัมน์ธรรมะจัดรวมอยู่ใน 1 หน้า คือ หน้าศาสนา หน้า 21 ประกอบด้วยคอลัมน์ดังนี้

ญาณเวศ โดย ป.อ.ปยุตโต - ธรรมะบรรยายเกี่ยวกับพระพุทธศาสนากับสังคม การแก้ปัญหาด้วยธรรมะ ธรรมะในแง่มุมของท่านพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)

ข้างวัด โดย ประสก - ธรรมะนำคิดจากมุมมองฆราวาสผู้มีความรู้

เที่ยววัด ไหว้พระ - แนะนำวัด สถานที่ที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา พระพุทธรูปที่มีศิลปะงดงามและความเป็นมายาวนานควรเคารพ

แก้ปัญหาชีวิตด้วยดวงจีน – โหราศาสตร์จีน ภูมิปัญญาตะวันออกที่อยู่ร่วมกับ
หน้าศาสนา

มติชนรายวัน

จะมีคอลัมน์เกี่ยวกับศาสนาและชุมชน เฉพาะฉบับวันอาทิตย์ 3 คอลัมน์ ได้แก่
ริ้นร่ม รมเยศ โดย เสฐียรพงษ์ วรรณปก เป็นคอลัมน์เขียนเรื่องราวเกี่ยวกับพระ
สูตรในพระไตรปิฎก โดยผ่านมุมมองของอ.เสฐียรพงษ์ เชิงวิเคราะห์ และตีความให้เข้าใจต่อการเข้าใจ
ใจของผู้อ่านในสังคมปัจจุบัน ในภาษาแบบตรงไปตรงมา

รู้ธรรมรู้ทาง โดย ภัทร คำพิทักษ์ บทความพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับคำสอนของ
พระนักปฏิบัติ

บทความพุทธศาสนา โดย เครือข่ายชาวพุทธเพื่อพระพุทธศาสนาและสังคมไทย

กรุงเทพธุรกิจ

หนังสือพิมพ์เสนอข่าวความเป็นไปในวงการธุรกิจ จะมีตีพิมพ์คอลัมน์ธรรมะ
เฉพาะฉบับวันเสาร์ ในจุดประกาย ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์แทรก ในเล่มหลัก ซึ่งเป็นเนื้อหาข่าว มี
เฉพาะวันเสาร์ จุดประกายรวมการเสนอเนื้อหาที่ไม่ใช่ข่าว เป็นสาระบันเทิง ด้านศิลปวัฒนธรรม
ต่างๆ รวมถึงศาสนาด้วย ในจุดประกายนี้มีคอลัมน์ธรรมะประจำอยู่ 1 คอลัมน์ คือ

ทางพระเข้าข่ม โดย กระบี่ไม้ไผ่ เป็นคอลัมน์วิจารณ์สังคม การเมือง โดยใช้ธรรมะ
เข้าจับ การใช้ภาษาเป็นการวิพากษ์วิจารณ์อย่างตรงไปตรงมา เหมือนคอลัมน์วิจารณ์สังคมทั่วไป
แต่ยกธรรมะขึ้นมาเป็นหลักในการวิจารณ์นั้น เหมือนดังชื่อคอลัมน์ ตัวอย่างบทความ ของวันเสาร์
ที่ 15 กันยายน 2544

“...หลายคนเรียกร้องให้เปิดสถานบันเทิงถึงตี 3 หรือไม่จำกัดเวลา โดยให้
เหตุผลว่า การจัดระเบียบสังคมที่แท้ คือจัดการศึกษา การอบรมจากครอบครัว ให้รู้ดี
รู้ชั่ว รู้พอดี ไม่ใช่การสร้างกฎเหล็กมาล้อมกรอบสังคม...”

อาทิตย์วิเคราะห์รายวัน บริษัทสำนักข่าว ที.ไอ.เอ็น. จำกัด - เจ้าของ

คอลัมน์ธรรมะจะรวมอยู่ในหน้าเดียวกัน คือ หน้าจิตวิญญาณ หน้า 10 ดังนี้

กระดานข่าวชาววัด ข่าวกิจกรรม งานบุญ การอบรม ธรรมบรรยาย ฯลฯ

ตามรอยอริยะ บทความเกี่ยวกับปฏิบัติและคำสอนของพระภิกษุ หรือผู้สอน
ธรรมะชื่อดัง เน้นการสอนสมาธิภาวนาในรูปแบบต่างๆ แบ่งเสนอเรื่องของแต่ละท่านตามวันคือ
วันจันทร์ – สมเด็จพระญาณสังวรพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก วันอังคาร – หลวงตามหา
บัว วันพุธ – แนวทางวิชาธรรมกาย หลวงพ่อสด สลับกับ อุบาสิกาจันทร์ ชนนกยูง

สู่พระนิพพาน สัทธรรมวิจัการเพ้นหาหลักแท้ในการปฏิบัติ โดย พ.อ.(พิเศษ)สัญญาชัย บุญทริกสวัสดิ์ วิเคราะห์วิจั เสนอขั้นตอนการปฏิบัติภาวนา ด้วยภาษาธรรมะชั้นสูงและภาษาของวิทยาการสมัยใหม่สมัยใหม่

พุทธโอวาท พระพุทธพจน์สั้นๆ อ้างอิงจากพระไตรปิฎกฉบับประชาชน
ชมราวาสธรรม โดย สุวินัย ภรณวลัย บทความธรรมสำหรับการดำเนินชีวิตของ
ชมราวาส

รายงานพิเศษ โดย พิมพ์พันธุ์ หาญสกุล บทความสะท้อนความเป็นไปในสังคม
ไทยและพุทธศาสนา

คอลัมน์ธรรมะในหนังสือพิมพ์ประเภทข่าวเบา (Soft News)

ข่าวสด

เป็นหนังสือพิมพ์รายวันในเครือบริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) มียอดจำหน่ายสูง
เป็นอันดับสาม แนวหนังสือเป็นลักษณะหนังสือทั่วไป แต่เน้นข่าวอาชญากรรม ข่าวที่เป็นเรื่อง
คนให้ความสนใจ รวมทั้งข่าวบันเทิง นิยาย รวมไว้ให้ผู้อ่านได้เลือกตามใจชอบ

กลุ่มเป้าหมาย ผู้อ่านทั่วไปทั้งระดับชาวบ้าน และระดับมีการศึกษา ได้แก่ นัก
เรียน นักศึกษา ข้าราชการ พนักงานบริษัท ฯลฯ

จุดเด่น เน้นข่าวอาชญากรรม ข่าวที่คนให้ความสนใจในขณะนั้น ข่าวบันเทิง
นิยาย (รศ.ดร.ดรุณี นีรัญรักษ์,การจัดการหนังสือพิมพ์)

คอลัมน์ธรรมะจัดอยู่ใน 1 หน้า คือ หน้าพระเครื่อง หน้า 31 ประกอบด้วยคอลัมน์
ดังนี้

ฎีกาบอกบุญ สำหรับแจ้งข่าวงานบุญวัดต่างๆ

กรรมกำหนด โดย บุญเสมอ แดงลิ่งวาลย์ รวมเรื่องกรรมจากพระไตรปิฎก บท
ความเรื่องธรรมะกับการกระทำ

ชมรมพระเครื่อง โดย แทน ท่าพระจันทร์ สนทนาประสาคนในวงการพระเครื่อง
มุมนพระเก่า โดย สรพล โศภิตกุล รายละเอียด ประวัติความเป็นมา ลักษณะของ
พระเครื่องที่มีชื่อเสียงในสมัยก่อน

หลังเลนส์ส่องพระ โดย เอกอุ รายละเอียด ประวัติความเป็นมา ลักษณะของพระ
เครื่องที่มีชื่อเสียงในปัจจุบัน

ธรรมะใต้ธรรมาสน์ โดย ใต้ ตามทาง พระสูตรที่เป็นประโยชน์สั้นๆ บอกเล่าด้วย
ภาษาธรรมดาอ่านเข้าใจง่าย

อริยะโลกที่ 6 โดย วีรฉัตร พลชัย ประวัติ ปฏิปทาที่น่าเลื่อมใสของพระภิกษุที่มี
ชื่อเสียง โดยมากเป็นพระป่า นักปฏิบัติสมาธิ

รายงานพิเศษ บทความพิเศษเกี่ยวกับข้อธรรมต่างๆ นำเสนอเป็นบางวัน
ข่าวธรรมะ นำเสนอข่าว ความเป็นไปในสังคมชาวพุทธ

ไทยรัฐ

มีคอลัมน์ สนามพระ 1 หน้ากระดาษ เฉพาะวันอาทิตย์ เกี่ยวกับพระเครื่องเท่านั้น

คม-ชัด-ลึก

คมชัดลึกเป็นหนังสือพิมพ์ที่ตีพิมพ์ล่าสุด ในเครือเดอะเนชั่น ฉบับแรกออกวันที่ 16 ตุลาคม 2544 เป็นหนังสือพิมพ์ที่มีเนื้อหาอยู่ระหว่างกลางของหนังสือพิมพ์ประเภทข่าวหนัก และหนังสือพิมพ์ประเภทข่าวเบา โดยมีแนวคิดหลักอยู่ที่การเจาะข่าวสารที่ยังขาดไปจากหนังสือพิมพ์ทั้งสองประเภท อย่างไรก็ตาม คมชัดลึก ก็ยังคงจัดอยู่ในหนังสือพิมพ์ประเภทข่าวเบามากกว่าหนังสือพิมพ์ประเภทข่าวหนัก

พระเครื่องคมชัดลึก เป็นคอลัมน์ประจำที่เกี่ยวกับพระพุทธรูปศาสนา 1 หน้ากระดาษสำหรับเรื่องราวเกี่ยวกับพระเครื่อง และยังมีคอลัมน์ที่เป็นบทความสั้นๆ เกี่ยวกับธรรมบรรยายของพระผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบด้วย

นอกจากนี้คมชัดลึกฉบับวันพุธจะลงบทความเกี่ยวกับธรรมะของเสถียรธรรมสถาน ซึ่งเป็นธรรมะที่เกี่ยวข้องเยาวชนและครอบครัวโดยตรง

คอลัมน์ธรรมะในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ (Weekly newspaper)

หนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ ส่วนมากจัดเป็นหนังสือพิมพ์ประเภทเน้นข่าวหนัก ซึ่งมีเนื้อหาจัดอยู่ในประเภทข่าวที่ได้รับการตอบสนองช้า (Delayed Reward News)¹⁹ สามารถตีพิมพ์รายสัปดาห์ได้โดยเนื้อหาข่าวยังอยู่ในความสนใจของประชาชนระยะหนึ่ง นำเสนอข่าวสารที่เน้นเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองและสังคมในสมัยนั้น การจัดประเภทคอลัมน์ มักเป็นบทความอันมาจากมุมมองต่างๆ ของผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาที่มีต่อสถานการณ์การเมืองและสังคมในช่วงสัปดาห์นั้นๆ เนื้อหาจึงมีการชี้เฉพาะมากกว่าหนังสือพิมพ์รายวัน กลุ่มผู้อ่านอยู่ในชนชั้นปัญญาชนของสังคมเมือง ประเภทคอลัมน์จึงจัดแบ่งตามรสนิยมของกลุ่มเป้าหมาย และสามารถเสนอข้อมูลในทางลึกเชิงวิเคราะห์วิจารณ์ได้อย่างเต็มที่

มติชนสัปดาห์วิจารณ์

คอลัมน์ที่เกี่ยวกับพระพุทธรูปศาสนาได้แก่

อภาลีโก โดย นามกาย ข้อเขียนสั้นๆ ซึ่งมีแง่มุมต่างๆ ไว้ให้พิจารณา เนื้อที่คอลัมน์ ครึ่งหน้ากระดาษ

¹⁹ สิริทิพย์ ชันสุวรรณ, การหนังสือพิมพ์เบื้องต้น, หน้า 9

* คอลัมน์ดังกล่าวเป็นคอลัมน์พิเศษที่เขียนเกี่ยวกับพระพุทธรูปเฉพาะกรณี

ไฟกัศพระเครื่อง โดย สรพล โคภิตกุล ลักษณะ ประวัติ เกิดความรู้เกี่ยวกับพระเครื่ององค์ใดองค์หนึ่งที่ยกขึ้นมาประจำฉบับนั้น เนื้อที่ เต็มหน้ากระดาษ

มีศัพท์ – มีแสง โดย เปรียญเก่าประโยค ยกข้อธรรมภาษาบาลี แล้วอธิบายให้เข้าใจทั้งในรูปศัพท์ ความหมาย และการปรับ การตีความตามมุมมองแบบสังคัมสมัยใหม่

**นวรรตน์ พงษ์ไพบูลย์* คอลัมน์นี้เป็นพื้นที่ของนวรรตน์ซึ่งนำเสนอเรื่องราวศิลปวัฒนธรรมของไทย รวมถึงเรื่องราวของพระพุทธศาสนาด้วย คอลัมน์นี้มีได้เน้นเฉพาะเนื้อหาทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่มีเรื่องราวต่างๆ ที่น่าสนใจหมุนเวียนกันไป

* *ฝรั่งมองไทย* โดย ไมเคิล ไรท์ เป็นคอลัมน์ที่เขียนโดยชาวต่างชาติ คือ ไมเคิล ไรท์ ที่มองสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองของไทย แล้วนำเสนอออกมาเป็นบทความวิเคราะห์วิจารณ์และให้ความรู้ไปด้วยในตัว สำหรับสถานการณ์สังคมไทยในช่วงที่มีวิกฤตด้านสังคมพระพุทธศาสนา เกิดธรรมปฏิรูป ปัญหาพระสงฆ์ประพฤติมิชอบ เป็นต้น บทความนี้จะนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้นๆ โดยมีการค้นคว้าให้ความรู้เป็นอย่างดี มีมุมมองที่ต่างออกไปจากนักเขียนชาวไทย

คอลัมน์ดังกล่าวเหล่านี้ มิได้ถูกจัดรวมกันไว้ในหน้าเดียวกันดังเช่นในหนังสือพิมพ์รายวัน แต่ตำแหน่งของคอลัมน์จะกระจายแยกจากกัน ห่างกันประมาณ 2-3 หน้ากระดาษ

เนชั่น สุดสัปดาห์

คอลัมน์ที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา ได้แก่

ธรรมภาวิวัฒน์ โดย ว.วชิรเมธีภิกขุ ยกหลักธรรมะข้อใดข้อหนึ่งขึ้นมา เช่นนาคกรณธรรม ซึ่งเมื่อฟังโดยชื่อภาษาบาลีแล้วฟังยาก ไม่สามารถเข้าใจความหมายได้ มาอธิบายความหมาย ขยายความให้เข้าใจง่าย ด้วยภาษาเรียบง่าย มีการเปรียบเปรยกับตัวอย่างในสมัยปัจจุบัน

ปรัชญาเหนือเมฆ โดย อิศระมุณี กลอนเนื้อหาเกี่ยวกับศาสนาและปรัชญาชีวิต ความยาวประมาณ 5 บท

พินิจไทย โดย รุ่งอรุณ กุลธำรง (สถาบันไทยศึกษา จุฬา) คอลัมน์นี้มาคู่กับคอลัมน์ธรรมภาวิวัฒน์ แม้เนื้อหาจะไม่ได้กล่าวถึงพระธรรม เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยตรง แต่ศิลปวัฒนธรรมของไทย มีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐาน เมื่อกล่าวถึงเรื่องไทยๆ เรื่องใด ก็มักมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเสมอ เช่น เรื่องพระพุทธปฏิมากรศิลปะไทยสมัยต่างๆ ล้วนต้องกล่าวถึงที่มาหรือคติในการสร้างที่อิงหลักธรรมพระพุทธศาสนา

คอลัมน์ธรรมะในนิตยสาร

นิตยสารสามารถแบ่งประเภทได้มากมายตามความสนใจของกลุ่มผู้อ่าน

นิตยสารสำหรับผู้หญิง

ดิฉัน

นิตยสารรายปักษ์ สำหรับผู้หญิงยุคใหม่ ราคา 75 บาท กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้หญิงทำงาน มีฐานะและการศึกษาปานกลางจนถึงดี คอลัมน์พระพุทธรักษาในดิฉัน คือ

เรื่องไทยไทย โดย วิเศษไชยศรี ความยาว 2 หน้า – เกร็ดประวัติศาสตร์ไทยและพุทธศาสนา เกี่ยวกับพระพุทธรูปปฏิมากรและความเป็นมาในพระพุทธรักษา

ขวัญเรือน

นิตยสารรายปักษ์สำหรับผู้หญิงกลุ่มแม่บ้านแม่เรือน ได้รับรางวัลนิตยสารดีเด่นจากคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติราคา 45 บาท คอลัมน์ธรรมะในขวัญเรือน ได้แก่

สนธยากาล โดย มายาวดี ความยาว 3 หน้ากระดาษ

ธรรมะ 5 นาที โดย ภูเตศวร ความยาว 3 หน้ากระดาษ

เป็นคอลัมน์ธรรมะที่เขียนโดยนักเขียนชื่อดังคือ มายาวดี หรือคุณวิมล ศิริไพบุลย์ ที่รู้จักกันดีในนาม "ทมยันตี" และภูเตศวร หรือคุณประพนธ์ วิพัฒน์พร ที่มีความรู้ความสนใจในพระพุทธรักษาด้านการปฏิบัติโดยตรง ส่วนงานการเขียนคล้ายคงความเฉพาะตัวตามแบบฉบับของตนเอง เขียนเรื่องทั่วไปเกี่ยวกับพระพุทธรักษา ทั้งพระพุทธรูปปางต่างๆ การทำบุญสร้างกุศล การปฏิบัติสมาธิ เป็นต้น

เรื่องผู้หญิง (Woman's Story)

นิตยสารรายปักษ์ ราคา 25 บาท รวมเรื่องชีวิต ครอบครัว คู่รักคู่ชีวิต ความงาม และปกิณฑกะสำหรับผู้หญิงโดยเฉพาะ กลุ่มเป้าหมายผู้หญิงชนชั้นแรงงาน แบ่งคอลัมน์เป็น 4 ประเภท คือ คอลัมน์ตอบปัญหาผู้หญิง คอลัมน์เรื่องผู้หญิง คอลัมน์คลินิกแพทย์ คอลัมน์ความสวยความงาม และคอลัมน์ปกิณฑกะ คอลัมน์ธรรมะอยู่ในหมวดของคอลัมน์คลินิกแพทย์ ใช้ชื่อคอลัมน์ว่า *คุยเรื่องธรรมะ* โดย รศ.พญ.จิรพรรณ ความยาว 2 หน้า – สอนเรื่องธรรมะที่เข้าใจง่าย อธิบายด้วยภาษาพระ คล้ายกับการบรรยายธรรมะในวัด เช่น เรื่องกรรม ผลของกรรม เป็นต้น ซึ่งกลุ่มดังกล่าวมักเป็นชาวต่างจังหวัด ซึ่งมีวิถีชีวิตใกล้ชิด น่าจะมีความคุ้นเคยกับภาษาพระอยู่แล้ว

นิตยสารผู้หญิงมีคอลัมน์ที่แบ่งเป็นประเภทคล้ายกัน แต่แตกต่างกันด้วยสำนวนภาษา เรื่องที่หยิบยกมาพูดถึง การจัดรูปเล่ม ความสวยงาม กลุ่มเป้าหมายที่มีฐานะ สภาพแวดล้อม การศึกษาเป็นตัวกำหนดลักษณะดังกล่าว รวมไปถึงคอลัมน์ธรรมะในนิตยสารผู้หญิงแต่ละฉบับด้วย

คอลัมน์ธรรมะในนิตยสารอื่นๆ

ด้วย'ตน พิเศษ

นิตยสารรายเดือน โลกดีวิสุตนาศต เลี้ยวลดสู่อุดม โชติช่วงชัชวาลด้วยคุณภาพ
เนื้อหาหนังสือเกี่ยวข้องกับสารคดี ประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เรื่องลึกลับ ไสย
ศาสตร์ เรื่องที่พิศูจน์ยาก เกร็ดความรู้เกี่ยวกับอดีตอนาคต และตำนานต่างๆ

คอลัมน์ที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา คือ *เกร็ดเก่าก็ส์* โดย นายปราชญ์ชยะ เป็น
คอลัมน์ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเกร็ดต่างๆ จากพระไตรปิฎกทั้งเถรวาท มหายาน ในมุมมองของผู้ที่ตี
ความศาสนาเป็นศาสตร์ลึกลับ หรือเกร็ดต่างๆ ที่ถูกมองข้ามไป

ชีวิตจิต

นิตยสารรายเดือน เพื่อสุขภาพ เนื้อหาเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพทั้งกายและใจ
คอลัมน์ธรรมะในชีวิตจิต คือ *เกร็ดธรรมะจากพระแท้* โดย ว.วชิรเมธี เป็นคอลัมน์ที่
นำเกร็ดธรรมะจากพระสายปฏิบัติผู้มีชื่อเสียง และเป็นที่เคารพของพุทธศาสนิกชนในวงกว้าง เช่น
หลวงพ่อบุชา สุภทโท เนื่องจากเป็นนิตยสารเพื่อสุขภาพที่เน้นสุขภาพที่ดีมาจากภายในคือสุขภาพ
ใจ เนื้อหาจึงเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติธรรม หรือนำธรรมะไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันเพื่อสุขภาพจิต
ใจที่ดี

คอลัมน์ธรรมะในวารสารเชิงวิชาการอื่นๆ

เกษตรกรรมธรรมชาติ

วารสารสำหรับผู้รักการเกษตรปลอดสารเคมี และการดำเนินชีวิตโดยวิถีธรรมชาติ
ดำเนินการโดย มูลนิธิศูนย์สื่อเพื่อการพัฒนา และเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกในประเทศไทย
เครือข่ายผู้บริโภค โดยการสนับสนุนของมูลนิธิการแพทย์แผนไทยพัฒนา

เศรษฐศาสตร์ชาวพุทธ โดย พุทธทาสภิกขุเป็นคอลัมน์ที่เรียบเรียงจากงานเขียน
เก่าๆ ของท่านพุทธทาสภิกขุ โดยแนวคำสอนที่ท่านพุทธทาสเน้นนั้นคือธรรมะคือธรรมชาติ ซึ่งวาร
สารนี้มีจุดเด่นที่สอดคล้องกับเนื้อหาธรรมะนั้น เป็นการนำธรรมะเข้ามาเสริมสร้างสำนึกความเข้าถึง
ธรรมชาติของผู้อ่านได้ดียิ่งขึ้น

ตัวอย่างงานเขียน

"ธรรมะคือหน้าที่ หน้าที่คือสิ่งที่ทรงชีวิตได้... ฉะนั้นเมื่อเราจะทำงาน
จึงนึกถึง คำว่า ธรรมะคือหน้าที่ คือพระธรรม คือสิ่งสูงสุด ถ้าทำงานด้วยความ
รู้สึกว่าเป็นการปฏิบัติธรรม ก็มีจิตใจเป็นสุข..."²⁰

²⁰ พุทธทาสภิกขุ, "เศรษฐศาสตร์ชาวพุทธ : ทำงานได้ดีเพราะทำสมาธิ," *เกษตรกรรมธรรมชาติ* 1/2544
(มกราคม 2544)

เพิ่มผลผลิต วารสารเพื่อการพัฒนา SMEs

จัดพิมพ์โดย สำนักงานพัฒนาธุรกิจอุตสาหกรรม กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม

วารสารเพิ่มผลผลิตนี้มีได้ตั้งชื่อคอลัมน์สำหรับเผยแพร่พระพุทธศาสนาไว้เฉพาะแต่จะลงบทความเกี่ยวกับคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นอันดับแรกก่อนบทความอื่นในทุกๆ ฉบับ ลักษณะเป็นคำสอนที่ประยุกต์ให้เข้ากับการแก้ปัญหาในธุรกิจ เช่น หัวข้อ พุทธวิธี 10 ประการในการแก้ปัญหา โดย ผศ.ดร.วรภัทร์ ภูเจริญ ฉบับที่ 4 เม.ย. – พ.ค. 2544 เป็นต้น ไม่มีผู้เขียนบทความ ผู้เขียนมักเป็นนักธุรกิจ ที่มีความรู้ทางพระพุทธศาสนา สามารถนำคำสอนมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินธุรกิจได้ดี

เนื้อหาธรรมะที่มักนำเสนอผ่านสื่อสิ่งพิมพ์

ภาพรวมของการเสนอเนื้อหาธรรมะทางสื่อสิ่งพิมพ์โดยไม่แยกประเภทสื่อ ตามจำนวนเนื้อหาที่นิยม

1. พระเครื่อง
2. ธรรมะจากการบรรยายของพระภิกษุผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ
3. เกียรติธรรมะจากพระไตรปิฎก
4. ธรรมะประยุกต์ กับสังคมและชีวิตประจำวัน

คอลัมน์ที่มักมากับหน้าศาสนา

1. คอลัมน์ดูดวง โหราศาสตร์การพยากรณ์เป็นศาสตร์ที่ไม่เคยแยกจากศาสนา เพราะในพระไตรปิฎกเองก็มีการกล่าวถึงการพยากรณ์ไว้ทั้งที่เป็นพุทธพยากรณ์ และการพยากรณ์ตามวิชาต่างๆ ไป ในพระพุทธศาสนามีได้ปฏิเสธเรื่องนี้ว่าไม่มีอยู่จริง แต่ก็ไม่ใช่หลักของศาสนาที่ว่าด้วยธรรมะที่ให้หลุดพ้นจากทุกข์
2. คอลัมน์เที่ยววัด ศิลปะไทยเป็นศิลปะเพื่อพระพุทธศาสนา การศึกษาชมความงดงามแบบไทยหาได้ที่ในวัดเป็นส่วนมาก อีกทั้งการปรับตัวของวัดในยุคปัจจุบันเพื่อดึงคนเข้าวัดทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมขึ้น

สำหรับสื่อสิ่งพิมพ์หนังสือพิมพ์และนิตยสารทั่วไปที่มีคอลัมน์ธรรมะแทรกอยู่ สามารถเข้าถึงมวลชนได้ง่ายกว่า เนื่องจากจำนวนพิมพ์และขอบเขตการวางจำหน่ายกว้างขวางกว่ามาก และมีกลุ่มผู้อ่านมากกว่าวารสารเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาซึ่งมีกลุ่มผู้อ่านจำกัด รวมทั้งการวางจำหน่ายแคบ มีเพียงที่องค์กรที่จัดพิมพ์และร้านหนังสือที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเท่านั้น นอกจากนี้ที่พอจะแทรกตัวไปตามแผงหนังสือทั่วไปได้เพิ่มขึ้นก็คือหนังสือพิมพ์ธรรมะทั้ง 4 ได้แก่ พิมพ์ไทย ธรรมลีลา สารสัมพันธ์ และโลกาธิปไตย (เรียงตามลำดับปริมาณจากมากไปหาน้อยที่พบ) ส่วนนิตยสารธรรมะ คือ อาทิตย์ สาวิกา ซึ่งตั้งแต่ฉบับเดือนธันวาคม 2544 สาวิกาได้เปลี่ยนรูป

เล่มใหม่ให้มีความใกล้เคียงกับนิตยสารผู้หญิงทั่วไปมากขึ้น สาววิภาจึงเป็นนิตยสารที่หาอ่านได้ง่ายตามแผงหนังสือ ในขณะที่สิ่งพิมพ์ทางพระพุทธศาสนาที่จัดได้ว่ามีคุณภาพมีจำนวนน้อยที่วางขายตามแผงหนังสือ แต่นิตยสารพระเครื่องและนิตยสารพุทธเชิงไสยศาสตร์นั้น หาได้ง่ายและมีจำนวนมากบนแผงหนังสือ สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นกระแสไสยศาสตร์ที่วนเวียนเป็นกระแสหลักอยู่ไม่จางหายในสังคมไทย

การเผยแพร่ธรรมะผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียง (Radio broadcasting)

สื่อวิทยุกระจายเสียงในประเทศไทยเริ่มต้นที่มีการทดลองส่งวิทยุที่วังบ้านดอกไม้ โดยพลเอกพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบุรฉัตรไชยกร กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน เสนาบดีกระทรวงพาณิชย์และคมนาคม ในปี พ.ศ. 2470 และที่กรมไปรษณีย์โทรเลข ในปี พ.ศ. 2471 ต่อมา ในปี พ.ศ. 2473 สถานีวิทยุกรุงเทพฯ ที่พญาไท ก็เริ่มออกอากาศเป็นครั้งแรกในวันที่ 25 กุมภาพันธ์ อันเป็นวันฉัตรมงคลในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยถ่ายทอดพระราชดำรัสจากพระที่นั่งอัมรินทร์วินิจฉัยไปที่เครื่องส่งที่วังพญาไท มีใจความสำคัญว่า “การทดลองวิทยุกระจายเสียง ก็ด้วยความมุ่งหมายว่าจะส่งเสริมการศึกษา การค้าขาย และการบันเทิงแก่พ่อค้าประชาชน”²¹

สื่อวิทยุกระจายเสียงนั้นได้ทำหน้าที่เผยแพร่ข่าวสารทางการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา สังคม และเพื่อความบันเทิง โดยความควบคุมของหน่วยงานราชการและเอกชน รายการธรรมะที่เผยแพร่พระพุทธศาสนาได้แทรกตัวอยู่ตามรายการหลักทางวิทยุ อันได้แก่รายการข่าว และสารบันเทิง นับเป็นการกลายรูปแบบจากการไปฟังธรรมที่วัดในวันพระมาเป็นฟังธรรมจากเครื่องรับวิทยุซึ่งหาได้ง่ายในราคาที่ใครๆ ก็เป็นเจ้าของได้ ออกอากาศทุกวัน ทั้งยังมีความหลากหลายของเนื้อหา สะดวกเรื่องเวลา

ลักษณะพิเศษของวิทยุกระจายเสียงที่เหมาะสมสำหรับการเผยแพร่ธรรมะ

เป็นสื่อที่ช่วยสร้างจินตนาการ ด้วยปัจจัยทางด้านจิตวิทยา (Psychological factor) ที่มีเฉพาะเสียง ผู้ฟังจะต้องตั้งใจฟังและคิดตามไปด้วย การรับฟังธรรมทางวิทยุ จึงเปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้เกิดสมาธิ คิดและคล้อยตามเนื้อหาธรรมะได้ ผู้บรรยายธรรมมีโอกาสใช้น้ำเสียง จังหวะการพูดลีลาการแสดงธรรมเพื่อโน้มน้าวใจผู้ฟังไปตามเรื่องราวของธรรมะได้

รายการธรรมะทางวิทยุกระจายเสียง

²¹ อนุสรณ์ครบรอบ 50 ปี การแต่งงานสยาม-วัฒนา เผ่าทองสุข (2526) อ้างถึงใน อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, ระบบวิทยุและโทรทัศน์ไทย : โครงสร้างทางเศรษฐกิจการเมืองและผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพ, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 85.

สถานีวิทยุกระจายเสียงของส่วนราชการ บรรจुरายการธรรมะเข้าเป็นรายการประจำผังการออกอากาศ ได้แก่

สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ ออกอากาศรายการ พระธรรมเทศนา เป็นประจำทุกวันอาทิตย์ เวลา 8.00 – 8.30 น. ที่สถานีวิทยุ เอฟเอ็ม 97.5 เมกกะเฮิร์ตซ์ (MHz.) ซึ่งเป็นคลื่นที่เน้นสารคดี และบันเทิงคดีเป็นหลัก

องค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย ออกอากาศรายการ ธรรมะร่วมสมัย เวลา 0.00 – 02.00 น. และ รายการ เจริญธรรม เป็นประจำทุกวัน เวลา 20.00 – 20.30 น.ที่สถานีวิทยุ เอฟเอ็ม 100.5 เมกกะเฮิร์ตซ์ ซึ่งเป็นคลื่นที่เสนอข่าวเป็นหลัก ตลอดทั้งวัน

และรายการธรรมะที่ออกอากาศโดยมูลนิธิทางพระพุทธศาสนาที่เข้าสถานีเพื่อออกอากาศทั้งในระบบ เอเอ็ม (AM) และระบบเอฟเอ็ม (FM) ได้แก่

สถานีวิทยุยานเกราะ เอเอ็ม 540 กิโลเฮิร์ตซ์ (KHz.) รายการอิสระธรรม ทุกวันจันทร์ ถึง วันศุกร์ เวลา 18.15 - 19.00 น ฟังสบาย คลายทุกข์ โดยทีมงานมูลนิธิธรรมอิสระ

สถานีวิทยุ INN เอฟเอ็ม 99.5 เมกกะเฮิร์ตซ์ รายการคารวะแผ่นดิน ทุกวันพุธ เวลา 19.30 - 22.00 น. คารวะธรรม และ ปุจฉาวิสัชนาโดย พระคุณเจ้าหลวงปู่พุทธะอิสระ

วันจันทร์ และ วันอังคาร : ธรรมะวาไรตี้ และ ธรรมะจากพระพุทธ หลากหลายมากมายด้วย บทเพลงสะท้อนชีวิต ห้วงสมุทธธรรมะ นิทานธรรมและชาดก หัวข้อธรรมประจำวัน ข้อคิดเพื่อชีวิตเป็นสุข ปฏิทินธรรม กฎหมายควรรู้

วันพุธ และ วันพฤหัสบดี : ธรรมะสเปเชียล การมองปัญหาด้วยปัญญา

วันศุกร์ : ธรรมสังฆจร เทียวไปในแดนธรรม

สถานีวิทยุ เอเอ็ม. 963 กิโลเฮิร์ตซ์ รายการ " ธรรมะวินัย " ทุกวันจันทร์-ศุกร์ เวลา 21.00 - 22.00 น.สอนพระอภิธรรมและธรรมวินัย เทปบรรยายโดย อาจารย์ ทรงเกียรติ ลิ้มนนทรักษ์

สถานีวิทยุ เอเอ็ม. 1494 กิโลเฮิร์ตซ์ รายการ ธรรมะร่วมสมัย เวลา 0.00 น. - 2.00 น. ของทุกวัน เป็นรายการธรรมะที่นำเอา ธรรมวินัย มาสนทนากันและสามารถโทรศัพท์เข้าไปถามได้ด้วย

รายการธรรมะ โดย อาจารย์สุจินต์ บริหารวนเขตต์ ของมูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา เป็นรายการเพื่อการศึกษาพระอภิธรรม

ตารางที่ 2 แสดงรายการธรรมะออกอากาศทางวิทยุ

สถานี	วัน	เวลา
AM. 675 KHz.	ทุกวัน	6.00-7.00 น.

AM. 675 KHz.	จันทร์ - เสาร์	21.00-21.30 น.
AM. 1494 KHz.	ทุกวัน	8.30-9.00 น.
AM. 1494 KHz.	ทุกวัน	19.30-20.00 น.
AM. 945 KHz.	ทุกวัน	18.00- 19.00 น.
AM. 963 KHz.	จันทร์ - เสาร์	18.20-19.00 น.
AM. 1035 KHz.	ทุกวัน	20.00-20.30 น.
FM. 103 MHz.	จันทร์ - เสาร์	5.00-5.30 น.
FM. 91 MHz.	อังคาร - พฤหัสบดี	5.30-6.00 น.

รายการธรรมะที่ออกอากาศตามสถานีวิทยุต่างๆ เป็นรายการแทรกรายการหลัก เช่น รายการข่าว รายการเพลง รายการสารบันเทิงอื่นๆ ของสถานีนั้นๆ การติดตามฟังค่อนข้างยุ่งยากทั้งต้องทราบทั้งคลื่นของสถานีและเวลาออกอากาศ สถานีวิทยุเป็นคลื่นเพื่อพระพุทธรศาสนาโดยเฉพาะจึงเป็นทางเลือกที่สะดวกที่สุด เพราะออกอากาศรายการธรรมะตลอดเวลา ยกเว้นรายการข่าวประจำสถานี มีอยู่ 2 สถานี ได้แก่ สถานีวิทยุของพลทหารม้าที่ 2 รักษาพระองค์ ย่านเกราะ เอเอ็ม 963 กิโลเฮิร์ตซ์ และสถานีวิทยุของพลที่ 1 รักษาพระองค์ เอเอ็ม 1422 กิโลเฮิร์ตซ์

สถานีวิทยุ เอเอ็ม 963 กิโลเฮิร์ตซ์ พล ม.2 ดำเนินกิจการมาก่อน เพื่อประโยชน์ในการฟังธรรมะของพุทธศาสนิกชนได้ตลอดวัน มีรายการประเภทเดียวกับสถานีวิทยุของพลที่ 1 รักษาพระองค์ เอเอ็ม 1422 กิโลเฮิร์ตซ์ แต่มีจุดบกพร่องที่หลายรายการเบียดบังเวลาในการเสนอธรรมะมาเรียไรเงินเพื่อการก่อสร้างศาสนสถานหรือในโครงการต่างๆ ของทางองค์กรที่เป็นเจ้าของรายการมากเกินไป ทำให้ผู้ฟังไม่ได้รับประโยชน์จากธรรมะเต็มที่

สถานีวิทยุของพลที่ 1 รักษาพระองค์ เอเอ็ม 1422 กิโลเฮิร์ตซ์ สถานีวิทยุเพื่อพระพุทธรศาสนา ธรรมะ พล 1 จึงเกิดขึ้นมาเพื่อเป็นทางเลือกอีกทางที่ดำเนินตามกฎกระทรวงฉบับที่ 14 (พ.ศ. 2537) ออกตามความในพ.ร.บ. วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2498 (แก้ไขเพิ่มเติม) งดเว้นการเรียไร การจำหน่ายวัตถุมงคลในรายการทุกรายการ นอกจากนั้นต้องเป็นไปตามคำสั่งมหาเถรสมาคมเรื่องควบคุมคุณภาพการเรียไร พ.ศ. 2539

ประวัติความเป็นมาสถานีวิทยุเพื่อพระพุทธรศาสนา

ด้วยสถานีวิทยุของพลที่ 1 รักษาพระองค์ ฯ ได้ตระหนักถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น สาเหตุเนื่องมาจากคนส่วนใหญ่ของประเทศซึ่งเป็นชาวพุทธไม่สนใจศึกษาและปฏิบัติธรรมตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

สถานีวิทยุกองพลที่ 1 รักษาพระองค์ ฯ จึงได้ตกลงใจให้สถานีวิทยุกองพลที่หนึ่ง รักษา พระองค์ เอเอ็ม 1422 กิลเฮิร์ตซ์ มีการดำเนินงานในการเผยแพร่ธรรมะในรูปแบบรายการ ธรรมะทางสถานีวิทยุ ตลอด 24 ชม. เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาและการปฏิบัติธรรม ของผู้นับถือพระพุทธศาสนา รวมทั้งเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยน ความรู้ และความคิดเห็นในหมู่ พระพุทธบริษัทผู้รับฟังรายการธรรมะต่างๆ ของสถานี เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม ทางพระพุทธศาสนาให้มากขึ้นจนสามารถ นำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงแก่ตนเอง ครอบครัวสังคมและประเทศชาติต่อไป

ตารางที่ 3 รายการกระจายเสียงสถานีวิทยุธรรมะพล1 เอเอ็ม 1422 กิลเฮิร์ตซ์ ประจำทุกวันจันทร์ – ศุกร์

เวลา	ชื่อรายการ	ผู้จัด
05.05 - 06.00	ธรรมะคุณากร	อ.อิศริยา นุตสาระ
06.05 - 06.30	ช่อระกานิตยสารทางอากาศ	ทีมงานเสียงเสียง
06.30 - 06.45	พุทธธรรมนำปัญญา	มูลนิธิพุทธธรรม
08.10 - 09.00	เจริญธรรม	มูลนิธิพระราชศรัทธา และมูลนิธิจิตตภา วโร (วงศ์มาลัย)
09.10 - 10.00	อาหารกาย-อาหารใจ	มูลนิธิพระราชศรัทธา และมูลนิธิจิตตภา วโร (วงศ์มาลัย)
10.10 - 10.35	โลกสวยด้วยศีลธรรม	อ.บรรเจิด สังข์สวน
10.35 - 11.00	ทางสุขใจ	พระมหาอินตา สีสั่งวโร
11.00 - 11.30	สายด่วนเพื่อชีวิต	สุพจน์ รัศมีสวนสร้อย
11.30 - 12.00	บารมีธรรมทาน	พระมหาสุรัฐพงษ์ โพธิ์รังษี
12.05 - 12.30	พุทธธรรมนำชีวิต	ชมรมพุทธศาสตร์
13.10 - 14.00	ธรรมะแก้ปัญหาชีวิต	อ.ศรีสุนทร
14.10 - 15.00	ธรรมะคลายทุกข์	พระมหาบุญช่วย ปัญญาวิโร
15.10 - 16.00	รู้แจ้งเย็นใจ : อังฤษ(ตรางู)	อ.บรรเจิด สังข์สวน และ คุณสมพร โมลี วรรณ
16.10 - 17.00	แสงธรรม	ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยฯ
17.10 - 18.00	ไขปัญหาชาวพุทธ	อ.แสนภูวรัมย์ย์ อ.ธเนศ อุ่นศิริ
20.00 - 20.30	ปรมัตถธรรม	อ.สันติ พันธุ์เถกิงอมร
20.35 - 21.00	ได้ร่วมพระโพธิญาณ	พระเทพดิลก
21.10 - 22.00	แผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง	สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย

22.10 - 22.35	กระแสโลก - กระแสธรรม	พระพิจิตร ธรรมพาที
22.35 - 23.00	เสียงธรรมจากมณฑลทิพย์	อ.บรรเจิด สังข์สวน และคณะ
23.05 - 24.00	ศีล - สมာธิ - ปัญญา	พระมหากริธา วชิรญาโณ
00.05 - 01.00	ธรรมะชีวิต และการตอบปัญหาธรรม	พระมหารังสรรค์ สัจญโม
01.05 - 02.00	เปิดโลกทัศน์ชาวพุทธ	ชมรมชาวพุทธ
02.05 - 03.00	ธรรมะประกอบจิต	พระมหาณรงค์ศักดิ์ อภิชาโต
03.05 - 04.00	เสียงธรรมจากมูลนิธิ ปริญญาธรรม	อ.จักรินทร์ อ.สุจินตนา สิ้นสุข
04.05 - 05.00	ธรรมะจันทร์เพ็ญนิจเจอร์	โดย ดร.ราชิน จันทร์สิงกุล

ตารางที่ 4 รายการกระจายเสียงสถานีวิทยุธรรมะ พล 1 เอเอ็ม 1422 กิโลเฮิร์ตซ์ ประจำทุกวันเสาร์

เวลา	ชื่อรายการ	ผู้จัด
05.05 - 06.00	มรดกธรรม	พระมหาชุมพล ชาติพลโล
06.05 - 06.30	ช่อระกานิตยสารทางอากาศ	ทีมงานเสียงเสียง
06.30 - 06.45	พุทธธรรมนำปัญญา	มูลนิธิพุทธธรรม
08.10 - 09.00	เปิดใจใส่ธรรม	อ.สรรค์ชัย พรหมฤาษี
09.10 - 10.00	เสียงธรรมนำทาง	มูลนิธิเรืองแสงธรรม
10.10 - 11.00	ธรรมะพุทธะบูชา	อ.อาจิต โตเกียรติรุ่งเรือง
11.10 - 12.00	แนวทางเจริญสู่ทางอริยะ	อ.ปิยรัตน์ ธนเกียรติ
12.05 - 12.30	พุทธธรรมนำชีวิต	ชมรมพุทธศาสตร์
13.10 - 14.00	ธรรมะนาวา	อ.ยุพา อร่ามกุล
14.10 - 15.00	ธรรมะนาวา	อ.ยุพา อร่ามกุล
15.10 - 16.00	ปฏิบัติธรรมคืออะไร	พระอาจารย์มานพ อุปะสโม
16.10 - 17.00	ธรรมและทรรคนะชีวิต	อ.วศิน อินทสระ
17.10 - 18.00	ธรรมะเพื่อชีวิต	มูลนิธิปริญญาธรรม
20.00-20.30	ปรมัตถธรรม	อ.สันติ พันธุ์เถกิงอมร
20.35 - 21.00	ได้ร่มพระโพธิญาณ	พระเทพดิลก
21.10 - 22.00	โลกสดใสด้วยพระธรรม	พระราชาแก้ว

22.10 - 23.00	แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง	สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย
23.05 - 24.00	มูลนิธิปริญญาธรรม	อ.จักรินทร์ อ.สุจินตนา สิ้นสุข
00.05 - 01.00	แสงสว่างกลางถ้ำมืด	อ.บรรเจิด สังข์สวน
01.05 - 02.00	ธรรมะहरษาพัฒนาชีวิต	พระมหาทิวา สุริยเมธี
02.05 - 03.00	ธรรมะประคองจิต	พระมหาณรงค์ศักดิ์ อภิชาติโต
03.05 - 04.00	เสียงธรรมจากมูลนิธิ ปริญญาธรรม	อ.จักรินทร์ อ.สุจินตนา สิ้นสุข
04.05 - 05.00	ธรรมะจันทร์เฟอร์นิเจอร์	โดย ดร.ราชิน จันทร์สิงกุล เพ็ญศรี อินทรทัตติ

ตารางที่ 5 รายการกระจายเสียงสถานีวิทยุธรรมะพล1 เอเอ็ม 1422 กิโลเฮิรตซ์ ประจำทุกวันอาทิตย์

เวลา	ชื่อรายการ	ผู้จัด
05.05 - 06.00	ธรรมะสุขปฏิปถา	พระครูเกษมธรรมทัตติ
06.05 - 06.30	ช่อดอกนิตยสารทางอากาศ	ทีมงานเสียงเชียงใหม่
06.30 - 06.45	พุทธธรรมนำปัญญา	มูลนิธิพุทธธรรม
08.30 - 09.00	แจ้ข่าวธรรมประจำสัปดาห์	บุษรา เรื่องแสง/ พต.นรินทร์ มีสมบุญ
09.10 - 10.00	เปิดใจใส่ธรรม	อ.สรศักดิ์ พรหมฤาษี
10.10 - 11.00	สนทนาธรรมขึ้นสู่สังคม	เปรียญธรรมสมาคมแห่งประเทศไทย
11.10 - 12.00	แสงสว่างนำทางชีวิต	มูลนิธิแนบ มหานิรณนท
12.05 - 12.30	พุทธธรรมนำชีวิต	ชมรมพุทธศาสตร์
13.10 - 14.00	พระธรรมกถาจาก เจ้าพระ คุณสมเด็จพะญาณสังวร สมเด็จพะสังฆราชสกลมหา สังฆปริณายก	เจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพะสังฆราชสกลมหา สังฆปริณายก
14.10 - 15.00	ตลาดข่าว เคล้าข้อคิด	กองทุนธรรมทานทางวิทยุ
15.00- 16.00	ปฏิบัติธรรมคืออะไร	พระอาจารย์มานพ อุปะโสโม
16.0 - 17.00	ธรรมและทรรคนะชีวิต	อ.วศิน อินทสระ

17.00- 18.00	อภิธรรมะพาที	พระอาจารย์สมชาย ภาสุโร
20.00-20.30	ปรมัตถธรรม	อ.สันติ พันธุ์เถกิงอมร
20.35 - 21.00	ได้ร่มพระโพธิญาณ	พระเทพดิลก
21.10 - 22.00	โลกสดสวยด้วยพระธรรม	พระราชกวี
22.10 - 23.00	แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง	สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย
23.05 - 24.00	มูลนิธิปริญาธรรม	อ.จักรินทร์ อ.สุจินตนา สิ้นสุข
00.05 - 01.00	แสงสว่างกลางถ้ำมืด	อ.บวรเจ็ด สังข์สวน
01.05 - 02.00	ธรรมะहरษาพัฒนาชีวิต	พระมหาทิวา สุริยเมธี
02.05 - 03.00	ธรรมะประคองจิต	พระมหาณรงค์ศักดิ์ อภิชาโต
03.05 - 04.00	เสียงธรรมจากมูลนิธิ ปริญาธรรม	อ.จักรินทร์ อ.สุจินตนา สิ้นสุข
04.05 - 05.00	ธรรมะจันทร์เพ็ญนิเจอร์	โดย ดร.ราชิน จันทร์สิงกุล เพ็ญศรี อินทรทิต

ข้อมูลเดือนธันวาคม 2544

สถานีวิฑูเพื่อพระพุทธศาสนา ธรรมะ พล 1 มีแนวคิดหลักในการรวบรวมพระภิกษุ อุบาสิก อุบาสิกาที่มีความรู้ทางธรรมดีเลิศในด้านต่างๆ และเป็นครูบาอาจารย์ที่เคารพและนิยมของผู้ฟังธรรม เปรียบเหมือนศูนย์อาหารทางจิตใจ ที่มีธรรมะดีๆ หลายแนวให้เลือกฟังตามอัธยาศัยตลอด 24 ชั่วโมง

ผู้บรรยายธรรมะ

ผู้บรรยายธรรมะในรายการวิฑู ไม่จำกัดอยู่ที่พระสงฆ์เท่านั้น ฆราวาสที่มีความรู้ความสามารถทางพระพุทธศาสนาทั้งปริยัติและปฏิบัติก็เป็นที่ยอมรับจากผู้ฟังธรรมเช่นกัน จากผังรายการจะเห็นถึงอัตราส่วนระหว่างผู้บรรยายที่เป็นพระสงฆ์และที่เป็นฆราวาสอยู่ในระดับที่เท่าๆ กัน

รูปแบบรายการธรรมะทางวิฑูกระจายเสียง

รูปแบบการเสนอรายการวิฑูนั้น แบ่งได้ดังนี้

1. แบบบรรยายธรรม

ผู้บรรยายธรรมซึ่งโดยมากคือพระภิกษุซึ่งเป็นที่รู้จักดีในหมู่คนฟังธรรม ยังคงรักษาขนบของการบรรยายธรรมไว้อย่างครบถ้วน แม้ผู้ฟังจะไม่ได้เข้าวัด แต่ก็สามารถได้ยินเสียงระฆัง เสียงนก เสียงลมพัด เสียงน้ำที่ชวนให้เกิดความสงบ มีการอัญคุณพระรัตนตรัย ก่อนการบรรยายเสมอ น้ำเสียงและลีลาการบรรยายก็อยู่ในรูปแบบที่ผู้ฟังคุ้นชิน คือ การใช้น้ำเสียงเนิบ

นาบ ลากเสียงซ้ำๆ บางรายการก็นำเทพธรรมะมาเปิด การฟังธรรมทางวิทยุจึงให้ความรู้สึกที่ใกล้เคียงกับการไปฟังธรรมด้วยตนเอง

2. แบบสนทนาเพื่ออภิปราย

มีผู้ดำเนินรายการ 2 คน ผลัดกันถามผลัดกันตอบตามประเด็นที่ตั้งขึ้นมา เพื่ออภิปรายให้ผู้ฟังได้ฟังคำตอบและคิดตามไปตามลักษณะของการตั้งคำถาม ผู้อภิปรายโต้ตอบกันด้วยน้ำเสียงที่เหมือนกับการซักถามกันจริงๆ มีการตอบรับกันเป็นอย่างดี ทำให้การฟังธรรมนั้นไม่น่าเบื่อ เช่น รายการธรรม ของมูลนิธิเนบ มหานีรานนท์ โดย อ.วรรณสิทธิ์ และอ.นิยม ฤทธิ์เสื่อ ออกอากาศเวลา 20.30 น. วันจันทร์ – ศุกร์ ทางสถานีวิทยุเอเอ็ม 963 กิโลเฮิร์ตซ์

รายการวิทยุส่วนใหญ่มักเปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้โทรศัพท์เข้ามาถามปัญหาทางธรรมท้ายรายการ เป็นการลดข้อสงสัยของสื่อมวลชนที่มีการตอบรับจากผู้รับสารต่ำ ทำให้ผู้ฟังสามารถไขข้อข้องใจที่เกิดขึ้นได้ทันทีเมื่อฟังธรรม บางรายการจัดเป็นการตอบปัญหาที่ผู้ฟังเขียนเข้ามา ลักษณะดังกล่าวทำให้ผู้จัดรายการทราบถึงความต้องการธรรมะในด้านต่างๆ จากผู้รับสารโดยตรง เพื่อนำไปปรับปรุงรายการให้เหมาะสมกับผู้ฟังมากขึ้น

หากเป็นคลื่นสำหรับพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะ ผู้ฟังจะอยู่ในบรรยากาศที่เต็มไปด้วยกุศล เนื่องจากมีบทสวดมนต์ไพเราะ หรือ เพลงทำนองลูกทุ่งที่แต่งเนื้อร้องให้เกี่ยวกับ การพิจารณาธรรมะ คั่นระหว่างรายการ แม้กระทั่งสเปคตวิญญูโฆษณาสินค้าในรายการ ก็ยังเนื่องอยู่กับบุญกุศล เช่น ร้านจันทร์เฟอร์นิเจอร์ โฆษณาร้านตบท้ายด้วยรายได้ส่วนหนึ่งนำไปทำบุญสนับสนุนพระพุทธศาสนา หรือ โบชาตรากระต่าย โบชาคุณภาพดี เหมาะสำหรับนำไปเป็นเครื่องสังฆทานถวายพระ เป็นต้น

จำแนกรายการตามเนื้อหาที่นิยมออกอากาศ

1. รายการธรรมะโดยพระภิกษุและอาจารย์สอนธรรมะที่มีชื่อเสียง

รายการเหล่านี้โดยมากไม่กำหนดลักษณะเนื้อหาตายตัว แต่จะบรรยายเปลี่ยนหัวข้อไปเรื่อยๆ ตามที่ผู้ดำเนินรายการเห็นสมควร หรือ ตั้งหัวข้อขึ้นตามความต้องการของผู้ฟัง บางครั้งก็หยิบยกสถานการณ์ปัจจุบันในทรรศนะของพระพุทธศาสนามาบรรยาย ซึ่งผู้ดำเนินรายการนี้จะเป็นพระภิกษุหรือฆราวาสที่เป็นที่เคารพยอมรับความรู้ความสามารถทางพระพุทธศาสนาในหมู่ผู้ฟังธรรม เช่น รายการพระธรรมกถาจากเจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

2. รายการบรรยายพระสูตรในพระไตรปิฎก นิทานชาดก พุทธประวัติ

เป็นการเล่าเรื่องในพระสูตรซึ่งฟังง่ายด้วยเสียงนุ่มนวลของผู้บรรยาย บางรายการก็มีการทำเสียงบรรยากาศประกอบการเล่าให้สมจริง พระสูตรนั้นได้รับความนิยมมากที่สุด เพราะ

เป็นเรื่องราวของพระพุทธเจ้าแสดงธรรมแก่พระสาวก หรือเรื่องระหว่างพระสาวกด้วยกัน การมีบุคคลอยู่ในธรรมบรรยาย ทำให้ผู้ฟังสนใจและเข้าใจได้ง่าย นอกจากเรื่องราวในพระไตรปิฎกแล้ว คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาอื่นๆ เช่น มิลินทปัญหา ก็ได้รับความนิยม เพราะเป็นการถามตอบธรรมะที่คมคาย ระหว่างพระเจ้ามิลินท์ และพระนาคเสน ซึ่งฟังสนุกและได้ปัญญา รายการที่มีรูปแบบดังกล่าว เช่น รายการธรรมะ โดย อ.สุจินต์ บริหารวนเขตต์ ของมูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา บรรยายโดยการอ่านพระสูตรหรืออรรถกถาต่างๆ พร้อมทั้งอธิบายขยายความ และเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมฟังได้ถามภายหลังด้วย

3. รายการธรรมะด้านการปฏิบัติธรรม

การปฏิบัติในพระพุทธศาสนาเป็นไปเพื่อการขจัดกิเลสตามลำดับขั้น ศีลขจัดกิเลสอย่างหยาบที่ล่วงออกมาทางกาย วาจา สมาริขจัดกิเลสอย่างกลาง คือ นิเวศน์ 5 ที่ขวางกั้นกุศล และปัญญาคือการปฏิบัติวิปัสสนาขจัดกิเลสอย่างละเอียดที่นอนเนื่องอยู่ในจิต รายการดังกล่าวเน้นหลักการปฏิบัติสมาธิภาวนา และวิปัสสนาภาวนา ซึ่งล้วนแล้วแต่ต้องเริ่มด้วยศีล การฝึกสมาธิมีอยู่หลายวิธี แต่วิธีที่นิยมมากที่สุดคือ การกำหนดลมหายใจ ส่วนวิปัสสนายกหลักสติปัฏฐาน 4 มาบรรยายเสมอ ความสงบแห่งจิตใจเป็นที่ต้องการของคนในปัจจุบัน รายการด้านการปฏิบัติธรรมแนะนำทั้งหลักการที่ถูกต้องตามคำสอน และประสบการณ์การฝึกภาวนาต่างๆ รายการเหล่านี้มักเปิดโอกาสให้ผู้สงสัยโทรศัพท์เข้ามาถาม เพราะการปฏิบัติต้องอาศัยการสอบถามความถูกต้องจากผู้รู้เสมอ เช่น รายการปฏิบัติธรรมคืออะไร โดยพระอาจารย์มานพ อุปสโม สอนการฝึกวิปัสสนากรรมฐานโดยการกำหนดดูอิริยาบถ 4 คือ ยืน เดิน นั่ง นอน รายการธรรมะสุปฏิปันโน โดยพระครูเกษมธรรมทัต บรรยายสอนและนำปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยการดูรูปนาม เป็นต้น

4. รายการธรรมะกับสังคมปัจจุบัน

หลักธรรมของพระพุทธศาสนาจำนวนมากเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต การแก้ไขปัญหในระดับตัวบุคคลและสังคม เป็นสิ่งที่ควรค่าแก่การเผยแพร่ให้ประชาชนทราบและนำไปปฏิบัติ อีกทั้งกระแสของการประยุกต์ธรรมะหรือมองสถานการณ์ต่างๆ ผ่านหลักของพระพุทธศาสนาเป็นที่นิยม ทำให้คนมีวิสัยทัศน์ในเรื่องต่างๆ กว้างขึ้น หยุคคิดและตระหนักถึงความเป็นจริงของสรรพสิ่ง การปรับธรรมะเข้ากับสังคมเป็นการเพิ่มกลุ่มผู้ฟังให้สามารถเข้าใจพระพุทธศาสนาได้ดีว่าพระพุทธศาสนาไม่ขวางหรือปลีกตัวออกจากโลก แต่สามารถดำเนินชีวิตไปกับหลักธรรมต่างๆ ได้ดี เช่น ธรรมและทรศนะชีวิต โดย อ.วศิน อินทสระ ธรรมบรรยายที่หนีบยกสถานการณ์ปัจจุบันมาเป็นประเด็นตั้งต้น ตลาดข่าว เคล้าข้อคิด โดย กองทุนธรรมทานทางวิทยุ แม่มุม ข่าวสารผ่านทัศนะที่น่าคิด อิงธรรมะ เป็นต้น

5. รายการธรรมบรรยายเกี่ยวกับพระอภิธรรม

พระอภิธรรมอันเป็นหนึ่งในพระไตรปิฎกซึ่งกล่าวถึงสภาวะธรรมล้วนๆ โดยไม่มีบุคคลเข้ามาเกี่ยวข้องเลย ยกเว้นบุคคลบัญญัติ เป็นการศึกษาระบบอีกรูปแบบหนึ่งที่ได้รับการนิยมนิยมในหมู่ผู้สนใจธรรมะอย่างจริงจัง แม้จะเป็นธรรมที่ฟังยากและลึกซึ้งสำหรับคนทั่วไป แต่ก็มีกลุ่มคนฟังที่ติดตามอยู่อย่างเหนียวแน่น การศึกษาพระอภิธรรมนี้เป็นการศึกษาอย่างมีระบบ เป็นหลักการ เสริมความเข้าใจในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาอื่นๆ และการปฏิบัติธรรมได้ดี เช่น รายการปรมาัตถธรรม โดย อ.สันติ พันธุ์เถกิงอมร รายการธรรมวินัย โดย อ.ทรงเกียรติ ลิ้มนันทรักษ์ ซึ่งเป็นเทปบรรยาย สมัยท่านยังมีชีวิตอยู่ รายการอภิธรรมพาที โดย พระอาจารย์สมชาย ฝาสุธโร เป็นต้น

6. รายการสอนภาษาบาลี

เป็นรายการที่มีอยู่จำนวนน้อยที่สุด ภาษาบาลีเป็นภาษาสำหรับพระไตรปิฎกและคัมภีร์อื่นๆ ในพระพุทธศาสนาสายเถรวาท ความสนใจเรียนภาษาบาลีเพื่อเข้าถึงพระไตรปิฎกในภาษาดั้งเดิม มิได้จำกัดอยู่ในการศึกษาของพระภิกษุเท่านั้น ฆราวาสก็มีความสนใจที่จะเป็นผู้เชี่ยวชาญในพระพุทธศาสนามากขึ้นด้วยการรู้ภาษาบาลี การฟังรายการสอนภาษาบาลีทางวิทยุต้องฟังในลักษณะของการเรียนผ่านสื่อของนักเรียนบาลี เพราะยากที่ผู้ฟังทั่วไปจะเข้าใจเรื่องไวยากรณ์ตามได้ เช่น รายการภาษาบาลี ของอ.คุณารักษ์ นพคุณ ซึ่งออกอากาศวันอาทิตย์ เวลา 2.00-3.00 น. ทางสถานีวิทยุเอเอ็ม 963 กิโลเฮิร์ตซ์

สื่อวิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อที่มูลนิธิการพุทธศาสนาจำนวนมากนิยมเผยแพร่ เนื่องจากใช้งบประมาณน้อยกว่าเมื่อเทียบกับสื่อโทรทัศน์ เมื่อเทียบกับสื่อสิ่งพิมพ์ที่ต้องเป็นองค์กรหรือมูลนิธิที่มีกำลังทรัพย์มากพอควรจึงจะผลิตสื่อออกมาในระยะยาวได้ และธรรมะที่เผยแพร่ในสื่อวิทยุนั้นก็เป็นธรรมะเชิงอนุรักษ์นิยม เป็นพุทธธรรมที่มีทั้งปริยัติและปฏิบัติ ระดับต้นไปจนถึงระดับสูงสุด เพราะการหมุนคลื่นมาฟังรายการธรรมะนั้นเป็นพฤติกรรมที่มีเฉพาะในหมู่ผู้สนใจศึกษาพระพุทธศาสนาเท่านั้น

รายการธรรมะส่วนมากเป็นรายการที่ดีมีประโยชน์ นำเสนอเนื้อหาที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา แต่มีรายการอยู่จำนวนไม่น้อย ที่ไม่ได้มาตรฐาน คือใช้เวลาในการออกอากาศให้หมดไปกับการประกาศงานทำบุญเรียไรเพื่อสร้างศาสนาสถาน ศาสนวัตถุ เหมือนมัคนายกกระจายเสียงตามงานวัดมากกว่าการให้ธรรมทาน บางรายการก็พรรณนาประสบการณ์ชีวิต หรือพูดนอกเรื่องนอกราวไม่เข้าถึงธรรมะ รายการเหล่านี้ทำให้ผู้ฟังไม่นิยมและเกิดความรู้สึกในทางลบต่อการธรรมะทางวิทยุไป

การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในสื่อวิทยุโทรทัศน์ (Television broadcasting)

พัฒนาการของสื่อวิทยุโทรทัศน์

สื่อวิทยุโทรทัศน์จัดเป็นสื่อมวลชนประเภทสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronics medium) ที่มีหลักพื้นฐานร่วมกันกับสื่อวิทยุกระจายเสียง คืออาศัยคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า (Electro-magnetic wave) ในการส่งสัญญาณภาพและเสียงออกไปสู่เครื่องรับโทรทัศน์ตามพื้นที่ต่างๆ ได้รวดเร็ว ในแง่ของผู้รับสาร สามารถรับรู้ทั้งภาพและเสียง ซึ่งช่วยให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายกว่าเสียงเพียงอย่างเดียว ภาพจะให้ผู้รับเข้าใจได้ในทันที มีศักยภาพของการสร้างสรรค์รูปแบบสื่อได้มากมาย

การเข้ามาของสื่อโทรทัศน์ในยุคแรกของประเทศไทย ได้ถูกนำมาใช้การแข่งขันทางการเมือง จอมพลป. พิบูลสงครามพยายามพัฒนาสื่อวิทยุโทรทัศน์ ให้มีความเจริญรุดหน้าประเทศในแถบเอเชีย สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งแรกได้จัดตั้งขึ้นที่บางขุนพรหม แพร่ภาพเป็นครั้งแรกทางช่อง 4 เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2498 เป็นชาติแรกในเอเชียอาคเนย์

สื่อโทรทัศน์จัดว่าเป็นสื่อที่ทรงอิทธิพลสำหรับมวลชนในยุคปัจจุบัน เวลาการพักผ่อนของคนในสังคมเมือง หรือแม้แต่ในต่างจังหวัด ใช้ไปกับการเปิดรับความบันเทิงทางโทรทัศน์ รายการโทรทัศน์ที่ได้รับความนิยมโดยมากคือรายการที่ให้ความบันเทิง จากผลสำรวจโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ เกี่ยวกับรายการโทรทัศน์ที่ออกอากาศนั้น ในปี พ.ศ. 2535 คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ดังนี้ คือ รายการข่าว 22.4 % รายการบันเทิง 63.26 % รายการการศึกษา 16.25 % และรายการธุรกิจโฆษณาไม่เกิน 10 % การที่มีรายการบันเทิงเป็นส่วนใหญ่นั้นเนื่องมาจากสถานีโทรทัศน์ในประเทศไทยจำเป็นต้องอาศัยธุรกิจการค้าเป็นผู้อุปถัมภ์รายการเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นการเลือกรายการต่างๆ จึงขึ้นอยู่กับผู้อุปถัมภ์เหล่านี้เพื่อให้รายการโทรทัศน์มีผลกำไรและสามารถอยู่ได้ด้วยตัวเอง รายการทางการศึกษาต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงและมักไม่ค่อยได้รับความนิยมมากเท่ารายการบันเทิง จึงหาผู้อุปถัมภ์รายการไม่ค่อยได้ ผู้ผลิตส่วนใหญ่ก็หันไปผลิตรายการด้านบันเทิงหรือโฆษณา เพราะทำรายได้ดีกว่า รายการทางการศึกษาซึ่งรวมถึงรายการธรรมะจึงเป็นเพียงส่วนประกอบของรายการอื่นๆ เท่านั้น

ประเภทรายการโทรทัศน์

จำแนกตามบทบาทของโทรทัศน์ สามารถแบ่งออกได้ 4 ประเภท

1. รายการข่าวสาร (News programs) เป็นรายการที่เสนอเหตุการณ์อย่างตรงไปตรงมาตามที่เกิดขึ้นจริง
2. รายการความรู้และการศึกษา (Educational programs) เป็นรายการที่มุ่งจะให้ผู้ชมได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น รายการสารคดี รายการเพื่อการสอนที่เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษา

3. รายการบันเทิง (Entertainment programs) เป็นรายการที่มุ่งให้เกิดความเพลิดเพลิน สนุกสนาน คลายความเครียด อาจจะเป็นรายการบันเทิงที่มีสาระสูงหรือไม่มาก แต่มุ่งให้เป็นเครื่องมือลดความกังวลใจต่างๆ

4. รายการโฆษณาประชาสัมพันธ์ (Advertising programs) เป็นรายการที่มีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้ชมคล้อยตามกับคุณภาพและความดีของผลิตภัณฑ์หรือบริการที่โฆษณา และมีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหน่วยงานที่กำลังประชาสัมพันธ์

รายการบันเทิงเป็นรายการที่มีสัดส่วนมากที่สุด ในบรรดารางายการโทรทัศน์ของแต่ละสถานี ได้แก่ รายการเพลง รายการดนตรี รายการตอบปัญหาและเกม รายการละคร รายการสารคดี รายการนิตยสารที่มีหลายชื่อหลายรส เป็นต้น ยกเว้นสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์ ที่มีสัดส่วนของรายการความรู้และการศึกษามากที่สุด²² ซึ่งเป็นสถานีโทรทัศน์ที่ได้รับการอนุมัติจัดตั้งโดยรัฐบาลที่ตระหนักถึงความสำคัญของรายการเพื่อการศึกษา

รายการธรรมะทางโทรทัศน์

รายการธรรมะที่ปรากฏทางสื่อวิทยุโทรทัศน์ จัดว่าเป็นรายการประเภทให้ความรู้ (Educational programs) เป็นรายการที่เน้นให้ความรู้และประสบการณ์แก่ผู้ชม มักจัดเพื่อบุคคลต่างๆ ไป ไม่จำกัดกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ รายการธรรมะที่ออกอากาศทางวิทยุโทรทัศน์ มีดังนี้

ตารางที่ 6 รายการธรรมะที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ช่องต่างๆ

ช่อง	รายการ	วัน	เวลา
3	ชีวิตไม่สิ้นหวัง	อาทิตย์	6.00 – 6.30 น.
5	1. แผ่นดินธรรม	เสาร์	6.55 น.
	2. พุทธประทีป	อาทิตย์	6.55 น.
	3. ธรรมะกับหลวงตามหาบัว	พุทธ	8.44 น.
	4. ธรรมะ	ศุกร์	5.00 น.
	5. นี่แหละ...ชีวิต	อาทิตย์	20.50 น.
	6. กองทัพธรรมพระกรรมฐาน	ทุกวันหยุด นักขัตฤกษ์	09.00-09.30 น.

²² สุทธิ ชัตติยะ, การประเมินและการวิเคราะห์รายการโทรทัศน์ จำนวน 8 รายการของสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์ ทั่วราชอาณาจักร. (กรุงเทพฯ : ส่วนผลิตรายการ สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11, 2544) หน้า 9.

7	ธรรมะ	อาทิตย์	6.20 – 6.30 น.
9	1. อยู่เย็นเป็นสุข 2. พุทธิธรรมนำทาง 3. คำตอบชีวิต/แสงธรรม 4. ประทีปส่องทาง /ใจเขาใจเรา 5. รู้ธรรมนำชีวิต 6. เพื่อนทุกข์ 7. มรดกธรรม มรดกไทย 8. พุทธธรรมกู้ชาติ 9. ธรรมะกับเยาวชน 10. ธรรมะส่องโลก	เสาร์ เสาร์ อาทิตย์ อาทิตย์ จันทร์ - พุธ จันทร์ จันทร์ - ศุกร์ จันทร์ - ศุกร์ จันทร์ พฤษหส์ปดี	5.00 น. 6.00 – 6.30 น. 5.30 – 6.00 น. 6.00 – 6.30 น. 5.30 – 6.00 น. 5.30 – 5.32 น. 6.00 – 6.02 น. 12.00 – 12.02 น. 9.00 – 9.30 น. 9.00 – 9.30 น.
11	1. เจริญธรรม 2. พุทธธรรมกู้ชาติ 3. ธรรมรส - ธรรมรัฐ 4. ตามหาแก่นธรรม 5. เพื่อนทุกข์ 6. พุทธศาสนาสุนัขชาติ	จันทร์ - ศุกร์ อาทิตย์ อังคารที่ 1 อาทิตย์ พฤษหส์ ทุกวัน	08.00-08.25 น. 12.00 น.- 12.02 น. 10.30 น. 20.30 น.- 21.30 น. 8.35 น. เปิดและปิดสถานี
ITV	1. ธรรมรักษ์ 2. พระท่านว่า 3. วิถีธรรม	เสาร์ จันทร์ อังคาร	6.00 น. 5.30 น. 5.30 – 6.00 น.

จากแผนผังรายการจะเห็นได้ว่าสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 9 อ.ส.ม.ท. ผลิตรายการธรรมะจำนวนมากรายการมากที่สุด ด้วยนโยบายของสถานีที่เน้นการเผยแพร่ข่าวสาร การศึกษา และความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 มีสัดส่วนของรายการธรรมะต่ำที่สุด ทั้ง 2 สถานีมีการแข่งขันกันในด้านจำนวนผู้ชม ซึ่งแปรผันตามความนิยมของรายการบันเทิง

ปริมาณเวลาการนำเสนอรายการธรรมะของแต่ละช่องต่อสัปดาห์

ช่อง 3 เสนอประมาณ 30 นาที ต่อสัปดาห์

ช่อง 5 เสนอประมาณ 1 ชั่วโมงกับ 45 นาที ต่อสัปดาห์

ช่อง 7 เสนอประมาณ 10 นาที ต่อสัปดาห์

ช่อง 9 เสนอประมาณ 3 ชั่วโมงกับ 10 นาที ต่อสัปดาห์

ช่อง 11 เสนอ ประมาณ 30 นาที ต่อสัปดาห์

ช่อง ITV เสนอประมาณ 40 นาที ต่อสัปดาห์

พุทธศาสนสุภาษิตในสื่อวิทยุโทรทัศน์

สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 แทรกพุทธศาสนสุภาษิต เช่น เปมโต ชายดี โสโก ความทุกข์โศก ย่อมเกิดจากสิ่งอันเป็นที่รัก หลังรายการข่าวภาคค่ำทุกวัน ส่วนสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 มีพุทธศาสนสุภาษิตทุกวันก่อนเปิดสถานีและก่อนปิดสถานี ผู้ประกาศข่าวจะเป็นผู้อ่านและแปลเป็นไทยก่อนเริ่มและหลังจบข่าว พุทธศาสนสุภาษิตสั้นเหล่านี้เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงความเป็นเมืองพุทธของประเทศไทยได้เป็นอย่างดี

รายการธรรมะถึงแม้จะมีสัดส่วนน้อยมากเมื่อเทียบกับรายการเพื่อความบันเทิง แต่ก็มีรูปแบบที่แตกต่างกัน โดยเลือกพิจารณาจากรายการที่น่าสนใจของแต่ละช่องสถานีวิทยุโทรทัศน์ 1 – 2 รายการ

รายการ ชีวิตไม่สิ้นหวัง

ออกอากาศวันอาทิตย์ 6.00 – 6.30 น. ทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3

แนวคิดของรายการ

ปัจจุบันสังคมสมัยใหม่ที่เพียบพร้อมไปด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยเอื้ออำนวยต่อความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต ท่ามกลางความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ และความเจริญทางวัตถุที่ก้าวไปอย่างไม่หยุดยั้ง ความมั่นคงทางจิตใจ คุณธรรม และจริยธรรมกลับลดลงอย่างน่าใจหาย หลายชีวิตที่พบกับความล้มเหลว ต่างท้อแท้สิ้นหวัง หมดอาลัยตายอยากในชีวิต ขณะที่บางชีวิตประสบความสำเร็จ แต่กลับไม่มีความสุข ธรรมะจึงเป็นคำตอบให้กับทุกปัญหา เพราะธรรมะเปรียบเสมือนแสงประทีป สองทางให้ผู้คน ให้สามารถลุกขึ้นสู้ ยืนหยัดได้ โดยไม่ท้อแท้สิ้นหวัง ธรรมะไม่เพียงแต่จะเป็นทางออกของชีวิตสำหรับคนทุกวัยเท่านั้น แต่ธรรมะยังเป็นเสมือนภูมิคุ้มกันความชั่วร้ายสำหรับเด็กและเยาวชน หากเราปลูกฝังให้เด็ก และเยาวชนของชาติมีคุณธรรม รู้จักแยกแยะความดีความชั่วของบุญและบาป ความมีกตัญญูตเวทิตา การไม่เบียดเบียน และการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ เด็ก และเยาวชน ก็จะเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่ดี มีคุณภาพ ไม่โกงกินบ้านเมือง ไม่เห็นแก่ตัว ธรรมะจึงเป็นยาวิเศษที่ใช้รักษาโรค รักษาสังคม และรักษาประเทศไทยชาติได้ หากผู้คนในสังคมโดยเฉพาะเด็ก และผู้ซึมซับธรรมะเข้าไปในจิตใจตน

1. เพื่อให้กำลังใจแก่คนที่ท้อแท้หมดหวัง หรือสิ้นหวังในชีวิต ให้กลับเข้มแข็ง มีพลังจะดำเนินชีวิต เห็นทางออก พบทางแก้ไขปัญหา เห็นคุณค่าของชีวิต และการได้เกิดเป็นมนุษย์

ภิกษุ เป็น 2 รูป หัวข้อและเนื้อหาต่างกัน คนละเทปบันทึกภาพ เพื่อให้ผู้เปิดรับชมได้ความรู้ทาง พระพุทธศาสนาหลากหลาย

รายการเพื่อนทุกข์

ออกอากาศ ทุกวันจันทร์ - พุธ สัปดาห์ เวลา 05.55 น. ทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสี ช่อง 9 และ ทุกวันอังคาร เวลา 10.55 น. ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 11 โดยเสถียรธรรมสถาน ผู้บรรยายคือแม่ชีคันฉ่อง เสถียรสุด เป็นรายการเสนอวิธีแก้ปัญหาทุกข์โดยใช้ธรรมะ เหมือนเพื่อนคุยคุยคุยคิดยามทุกข์ เสนอครั้งละ 2 นาที

รายการตามหาแก่นธรรม

ออกอากาศวันอาทิตย์ เวลา 20.30 – 21.30 ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์

เสาะแสวงหาแก่นแท้ของศาสนา เปิดเวทีสัญจรให้ประชาชนมีส่วนร่วมช่วยกันค้นหาว่าอะไรคือเปลือก อะไรคือแก่น และศาสนา สามารถอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคม และชีวิตประจำวันได้อย่างไร

เป็นรายการสัญจรถ่ายทำนอกสถานที่ในจังหวัดต่างๆ ทุกภูมิภาค ซึ่งอาจจะเป็นการถ่ายทำในบริเวณวัด หอประชุมหรือสตูดิโอ มีผู้ดำเนินรายการ 2 คน คือ ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง และคุณสุเมธ โสฬส วิทยุวิทยากร 3 – 4 ท่าน ไม่ว่าจะเป็นภิกษุสงฆ์ แม่ชี อุบาสิกา อุบาสิกานักวิชาการ นักการเมือง หรือสื่อมวลชน ที่มีความรู้ในแก่นของธรรมมาให้ความเห็นและตอบกระทู้สดในรายการ เปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมตั้งกระทู้ถามและแสดงความเห็น ในขณะเดียวกันยังเปิดโอกาสให้วิทยากรตอบกระทู้ได้อย่างเสรี โดยผู้ดำเนินรายการจะไม่สรุปว่าสิ่งใดถูกต้องเหมาะสม รายการดำเนินไปตามลำดับให้ผู้ชมได้ร่วมคิดตาม และได้ความคิดเห็นตามวิจารณ์ญาณของตน

รายการเจริญธรรม

ออกอากาศทุกวันอาทิตย์ เวลา 08.00-08.25 น. ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์ เริ่มรายการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 ถึงปัจจุบัน โดยมูลนิธิศาลาพระราชศรัทธา มูลนิธิถาวรจิตตถาวโร วงศ์มาลัย เป็นรายการกึ่งสารคดี กึ่งพูดคนเดียว คือกิจกรรมพัฒนาวัดและชุมชนในจังหวัดต่างๆ ของทางมูลนิธิ และธรรมเทศนาของพระพิศาลพัฒนาทร ซึ่งเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันเป็นส่วนใหญ่

นอกจากนี้ยังมีรายการที่ออกอากาศ เพื่อเพิ่มสัดส่วนของรายการเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม การศึกษา ในสื่อมากขึ้น คือรายการเปิดประตูสู่การปฏิรูปการศึกษา ออกอากาศทุกวันพุธที่ 4 ของทุกเดือน ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์ เวลา 22.30 น. – 23.30 น. ดำเนินรายการโดย คุณกรรณิการ์ ธรรมเกษร (วันพุธที่ 26 ก.ย. 2544 นำเสนอตอน ศีลธรรมนำ

ระเบียบสังคม อภิปรายและตอบปัญหาพร้อมกันระหว่างตัวแทนจากกรมการศาสนา กรมสามัญศึกษา และสถาบันสงฆ์)

รูปแบบ (Format) รายการธรรมะทางโทรทัศน์

1. รูปแบบพูดหรือบรรยายคนเดียว (Monologue) รายการธรรมะโดยมากมักรักษาขนบเดิมของการฟังธรรมในวัด คือเหมือนย้ายการบรรยายธรรมในวัดเข้ามาสู่สื่อโทรทัศน์ โดยการนำเทปบันทึกภาพธรรมบรรยายจากพระภิกษุที่มีชื่อเสียงมีความรู้เป็นที่เคารพในสังคม เช่น รายการธรรมะทางช่อง 7 เป็นรายการธรรมะบรรยายล้วนๆ ตลอด 20 นาที รายการเพื่อนทุกข์ทางช่อง 9 และช่อง 11 รายการประทีปส่องทางช่อง 9

รูปแบบดังกล่าวมีผู้ดำเนินรายการกล่าวนำรายการและกล่าวปิดรายการเท่านั้น ส่วนผู้บรรยายมักเป็นพระภิกษุ ซึ่งผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปแล้วแต่จะนิมนต์มาบรรยาย หรือขออนุญาตนำเทปบันทึกภาพของท่านใดๆ มาออกอากาศ มีรายการเพื่อนทุกข์ที่บรรยายโดยอุบาสิกา คือคุณแม่ชีคันสนีย์เท่านั้น

2. รูปแบบสารคดี (Documentary) เป็นรายการที่ดำเนินเรื่องด้วยภาพเกี่ยวกับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ทั้งศาสนพิธี การทำบุญทำทานในที่ต่างๆ การนำเที่ยววัดหรือสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา มีเสียงบรรยายภาพแทรกเนื้อหาธรรมะ โดยมากมักเป็นรูปแบบกึ่งสารคดีกึ่งพูดคนเดียว (Semi - Documentary) คือมีผู้ดำเนินรายการ และให้เสียงบรรยาย ผู้ดำเนินรายการปรากฏตัวตอนต้นรายการและตอนกลาง ตอนท้ายเท่าที่จำเป็น นอกนั้นเป็นภาพแสดงเรื่องราว อาจมีการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องเข้ามาแทรกเพื่อเสริมความคิด เช่น รายการเจริญธรรม ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์ มีทั้งผู้ดำเนินรายการธรรมบรรยายจากพระพิศาลพัฒนารักษ์ กิจกรรมการกุศลการพัฒนาวัดและชุมชนของมูลนิธิถาวรจิตตถาวโร วงศ์มัลลย์ ซึ่งเป็นผู้ผลิตรายการ และรายการชีวิตไม่สิ้นหวัง ทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ซึ่งมีผู้ดำเนินรายการแสดงภาพกิจกรรมเกี่ยวกับศาสนากับเยาวชน แทรกการบรรยายธรรมะ และการไขปัญหาธรรมะของเยาวชนโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

รายการดังกล่าวผู้ดำเนินรายการส่วนมากเป็นฆราวาส และเป็นสุภาพสตรีมากกว่า ยกเว้นรายการของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่ดำเนินรายการโดยสุภาพบุรุษผู้เกี่ยวข้องอยู่ในมูลนิธิโดยตรง ผู้ดำเนินรายการจะเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับเนื้อหารายการ

3. รูปแบบอภิปราย (Discussion) เป็นรายการที่มีผู้ดำเนินการอภิปรายป้อนประเด็นหรือคำถามที่น่าสนใจทางพระพุทธศาสนาให้ผู้ร่วมอภิปรายตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป แต่ไม่เกิน 4 คน โดยผู้อภิปรายแต่ละคนจะแสดงความคิดเห็นของตนเองต่อประเด็นต่างๆ โดยอาจเสริมหรือแย้งคนที่พูดก่อนได้ เช่น รายการตามหาแก่นธรรม ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์ และ รายการนี้แหละชีวิต ทางช่อง 5

เนื้อหาในรายการธรรมะทางโทรทัศน์

รายการธรรมะทางโทรทัศน์เป็นรายการที่ออกในระยะเวลาสั้นๆ เป็นส่วนมาก เนื้อหาจึงเป็นการอธิบายธรรมะที่สามารถเข้าใจได้ง่ายๆ ในช่วงเวลาสั้นๆ เช่น การแนะนำวิธีคิดให้จิตใจสงบ คำพูดเตือนใจให้คิด การยึดไตรสรณคมน์ไว้เพื่อเป็นกำลังใจ เป็นต้น ส่วนมากเป็นเรื่องการปฏิบัติตนตามแนวพุทธ ธรรมะกับสังคม ธรรมะกับเยาวชน กิจกรรมการทำบุญหรือพิธีทางศาสนา ชาวประชาสัมพันธ์ในแวดวงพระพุทธศาสนา ตามลำดับ

ผู้บรรยายธรรมในรายการธรรมะทางโทรทัศน์

เนื่องจากโทรทัศน์เป็นสื่อที่ให้ทั้งภาพและเสียง ผู้บรรยายธรรมทางโทรทัศน์จึงเน้นไปที่พระภิกษุ ซึ่งเป็นที่น่าเคารพด้วยภาวะเพศ ผู้ผลิตมักใช้ภาพพระสงฆ์ให้เป็นสัญลักษณ์ของรายการธรรมะ มีส่วนน้อยที่เป็นฆราวาสซึ่งเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง เป็นที่เคารพและยอมรับของสังคม เช่น แม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด ในรายการเพื่อนทุกข์ และคุณอำนวย สุวรรณศิริ ในรายการมรดกธรรมมรดกไทย เป็นต้น

เวลาออกอากาศของรายการธรรมะ

จากตารางแสดงรายการธรรมะทางโทรทัศน์ จะเห็นได้ว่ารายการธรรมะจะออกอากาศเวลาเช้าตรู่ประมาณ 5.00 – 6.00 น. เกือบทั้งหมด หรือออกอากาศในช่วงสาย ประมาณ 8.00 – 9.00 น. ในวันอาทิตย์ 2 – 3 รายการ ความยาวในการนำเสนอมีแบบธรรมะสั้นๆ 2 นาที และรายการที่นำเสนอานานที่สุดมีความยาว 30 นาที

มีรายการธรรมะ 2 รายการ คือ รายการตามหาแก่นธรรม (ยุติออกอากาศปลายปี 2543) ทางช่อง 11 และรายการนี้แหละชีวิต (เริ่มออกอากาศ ม.ค. 2544) ทางช่อง 5 เท่านั้นที่ออกอากาศในช่วงหลังข่าว ซึ่งนับว่าเป็นช่วง Prime Time และมีความยาว 60 นาที

รายการโทรทัศน์ที่เกี่ยวกับธรรมะ หากไม่ใช่รายการที่ผลิตและมีผู้ติดตามชมมานาน มักหลุดออกจากผัง มีการหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงรูปแบบการนำเสนอ และองค์กรที่ผลิตเข้ามาใหม่ อาจจะเป็นการทดลองการผลิตในรูปแบบต่างๆ เพื่อตอบสนองประชาชนให้ได้ดีที่สุด หรืออาจจะอยู่ที่เวลาในการออกอากาศที่ไม่สะดวกต่อการเปิดรับชม และรูปแบบอันเป็นขนบเดิมๆ ของการเผยแพร่ คือ การนิมนต์พระภิกษุมานำบรรยายธรรมจนจบรายการ ให้ความรู้สึกไม่แตกต่างจากการเข้าวัดฟังธรรม ให้บรรยากาศที่เคร่งขรึม ในขณะที่ผู้ชมส่วนมากนิยมเปิดโทรทัศน์เพื่อความบันเทิงลดความเครียด และติดตามข่าวสารใหม่ๆ ทำให้รายการธรรมะทางโทรทัศน์ได้รับความสนใจน้อยกว่าการเผยแพร่ในสื่ออื่นๆ ที่สะดวกกว่าในแง่ของการแสวงหาเพื่อรับชมและการเก็บรักษาเพื่อนำมาศึกษาค้นคว้าต่อ

การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในสื่ออินเทอร์เน็ต (Internet)

ความหมายของอินเทอร์เน็ต (Internet)

อินเทอร์เน็ต (Internet) มาจากคำว่า International Networking หมายถึงลักษณะของการเชื่อมต่อเครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่ประกอบไปด้วยเครือข่ายคอมพิวเตอร์ทั้งใหญ่และเล็กจำนวนมากเข้าด้วยกัน โดยทุกเครือข่ายจะอยู่ภายใต้มาตรฐานการเชื่อมต่อที่ถูกสร้างขึ้นมาสำหรับการทำงานบนเครือข่ายแบบนี้โดยเฉพาะที่ชื่อว่า TCP/IP เหมือนกันหมดทุกเครือข่าย ซึ่งจะมีผลทำให้เครือข่ายคอมพิวเตอร์เหล่านั้นสามารถสื่อสารด้วยภาษาเดียวกัน ในวันนี้อินเทอร์เน็ตเป็นเครือข่ายที่เกิดจากคอมพิวเตอร์มากกว่า 60 ล้านเครื่องทั่วโลกเชื่อมต่อกัน ตลอด 24 ชั่วโมง

อินเทอร์เน็ตได้ถูกสร้างขึ้นโดยกระทรวงกลาโหมสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 1969 โดยใช้ชื่อว่า ARPANET ในสมัยนั้นใช้คอมพิวเตอร์หลักเชื่อมโยงกันเพียง 4 เครื่อง และใช้เฉพาะทางราชการเท่านั้น โพรโตคอลที่ใช้ในตอนนั้นชื่อ DARPA เมื่อหน่วยงานราชการอื่นๆ เห็นว่าเป็นประโยชน์จึงเข้ามาร่วมด้วยในภายหลัง ทำให้อีก 4 ปีถัดมามีคอมพิวเตอร์ในเครือข่ายเป็นจำนวนมาก รวมทั้งสมัยนั้น อยู่ในช่วงสงครามเย็น สหรัฐเกรงว่าถ้าศูนย์คอมพิวเตอร์ในรัฐหนึ่งรัฐใดถูกโจมตีด้วยระเบิดนิวเคลียร์ขึ้นมา จะทำให้เครือข่ายเป็นอัมพาตไป จึงต้องคิดค้นสร้างโพรโตคอลใหม่ที่มีประสิทธิภาพมากกว่า DARPA ผลก็คือ ได้ TCP/IP ที่ใช้กันอยู่ทุกวันนี้

ในปี พ.ศ. 2527 (ค.ศ. 1984) มีคอมพิวเตอร์ในเครือข่ายเพิ่มขึ้นเป็น 1,000 กว่าเครื่อง และเมืองเคิร์กเอกชนเข้ามาร่วมด้วย จนถึงปี พ.ศ. 2531 (ค.ศ. 1989) มีคอมพิวเตอร์มากกว่า 10,000 เครื่องทั่วโลกเชื่อมต่ออยู่ในเครือข่ายนี้ จึงได้เปลี่ยนชื่อใหม่ว่า อินเทอร์เน็ต (Internet)

ทุกวันนี้อินเทอร์เน็ตถูกเอาไปใช้งานในด้านต่างๆ มากมาย ทั้งในด้านสื่อสาร เช่น อีเมล, โทรศัพท์, Chat ในด้านแหล่งความรู้และความบันเทิง ในด้านจับจ่ายสินค้าและบริการ นับวันอินเทอร์เน็ตจะยิ่งเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของเรามากขึ้น

สำหรับประเทศไทยนั้น อินเทอร์เน็ตเริ่มมีบทบาทอย่างมากในช่วงปี พ.ศ. 2530-2535 โดยเริ่มจากการเป็นเครือข่ายในระบบคอมพิวเตอร์ระดับมหาวิทยาลัย (Campus Network) แล้วจึงเชื่อมต่อเข้าสู่อินเทอร์เน็ตอย่างสมบูรณ์เมื่อเดือนสิงหาคม 2535 ต่อมาในปี พ.ศ. 2537 ความต้องการในการใช้บริการอินเทอร์เน็ต จากภาคเอกชนมีมากขึ้น การสื่อสารแห่งประเทศไทย (กสท.) จึงได้ร่วมมือกับบริษัทเอกชน เปิดบริการอินเทอร์เน็ตให้แก่บุคคลทั่วไป ผู้สนใจได้สมัครเป็นสมาชิก โดยตั้งขึ้นในรูปแบบของบริษัทผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตเชิงพาณิชย์ นิยมเรียกย่อๆ ว่า ISP (Internet Service Provider) ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตเชิงพาณิชย์ จัดเก็บค่าบริการอินเทอร์เน็ตในรูปแบบธุรกิจ สมาชิกบริษัท เหล่านี้ ได้แก่ Internet Thailand KSC ComNET, Loxinfo และบริษัทอื่นๆ อีกนับสิบบริษัท ช่วยทำให้การให้บริการอินเทอร์เน็ต ในประเทศไทยเติบโตเข้าสู่ผู้ใช้ทั่วไปอย่างกว้างขวางขึ้นมาก จนในปัจจุบันมีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยนับล้านคน

ประโยชน์ของอินเทอร์เน็ต

ปัจจุบันมีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตจากทั่วโลกทุกวัย และทุกอาชีพสามารถสื่อสารกันโดยไม่มีข้อจำกัดใดๆ ทั้งศาสนา เชื้อชาติ ระบบการปกครองหรือแม้กระทั่งกฎหมายของแต่ละประเทศอินเทอร์เน็ตกลายเป็นสังคมใหม่ขนาดใหญ่ซึ่งไม่มีสถานที่จริงๆ ในโลก สังคมในอินเทอร์เน็ตจึงได้รับการขนานนามว่า ไซเบอร์สเปซ (Cyberspace) หรือพื้นที่ซึ่งจำลองขึ้นมา จากการที่มีคนรวมกันอยู่เป็นจำนวนมาก จึงเกิดความต้องการบริการที่หลากหลาย เพื่อตอบสนองความต้องการของแต่ละคนซึ่งแตกต่างกัน

ลักษณะเด่นของการใช้สื่อบนอินเทอร์เน็ตเพื่อการเผยแพร่

การนำสื่ออินเทอร์เน็ตมาใช้ในการเผยแพร่ ทำให้สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายในระดับสากล โดยไม่จำกัด กลุ่มและถิ่นที่อยู่ของผู้รับสาร สามารถแพร่กระจายตัวได้ทั่วโลก สื่ออินเทอร์เน็ตสามารถสร้างกระบวนการปฏิสัมพันธ์ในการสื่อสาร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือสามารถติดต่อสื่อสารระหว่างกันได้อย่างรวดเร็ว โดยการใช้อิเล็กทรอนิกส์เมลล์ (Electronics Mail) หรืออี-เมลล์ (E-mail) หรือการประยุกต์ใช้การสนทนาหรือแชท (chat) เพื่องานเผยแพร่ เป็นต้น นอกจากนี้สื่ออินเทอร์เน็ตยังสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ตลอดเวลา เป็นสื่อที่สามารถเปิดรับข่าวสารได้ตลอด 24 ชั่วโมง สามารถให้ข่าวสารข้อมูลได้มากกว่าสื่อชนิดอื่นๆ ทั้งข้อความ ภาพและเสียง และยังเป็นสื่อในการเผยแพร่ที่ใช้งบประมาณน้อยแต่ผลประโยชน์กว้างไกล ซึ่งสามารถส่งสารไปได้ทั่วโลกได้อีกด้วย นอกจากนี้อินเทอร์เน็ตยังเป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้เป้าหมายที่จำเพาะเจาะจง (Selective) มีคุณภาพ มีการศึกษา มีสถานภาพทางเศรษฐกิจดี ยังสร้างภาพลักษณ์ทันสมัยให้กับสถาบันผู้เผยแพร่

สื่อพระพุทธศาสนาบนอินเทอร์เน็ต

การเผยแพร่พระพุทธศาสนาผ่านอินเทอร์เน็ตเป็นวิทยาการใหม่ที่สะดวกรวดเร็ว สามารถส่งสัญญาณภาพและเสียงได้ อินเทอร์เน็ตเป็นระบบที่ย่อโลกข่าวสารข้อมูลจำนวนมหาศาลลงมาให้ผู้รับค้นคว้าได้สะดวก ตลอด 24 ชั่วโมง ในทุกสถานที่ เพียงแค่มีคอมพิวเตอร์และสายโทรศัพท์ อีกทั้งยังมีระบบการโต้ตอบ (Interactive) เป็นการสื่อสารแบบเปิด ระหว่างผู้เผยแพร่และผู้รับสารระหว่างผู้เข้าชมและผู้เข้าชมแลกเปลี่ยนความรู้และทัศนคติต่อกันในระบบของเว็บบอร์ด (Web board) หรือกระดานสนทนาซึ่งเป็นลักษณะของกระดานข่าวอิเล็กทรอนิกส์ สามารถตั้งกระทู้ถามและแสดงความคิดเห็นโต้ตอบกันได้ แม้ปัจจุบันจะมีระบบห้องสนทนา (chat room) ซึ่งเป็นระบบที่ผู้ใช้สามารถพิมพ์ข้อความโต้ตอบกันได้ทันที แต่ในเว็บไซต์พระพุทธศาสนานั้นยังไม่มีกรนำระบบนี้มาใช้กันแพร่หลาย เนื่องจากเว็บทางพระพุทธศาสนามีผู้เข้าชมเฉพาะกลุ่ม

องค์กรต่างๆ ต่างสนับสนุนการจัดทำเว็บไซต์ (Website) เพื่อเผยแผ่ความรู้ทางศาสนา เนื่องจากอินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือที่จะช่วยเปิดโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลด้านศาสนาสำหรับผู้สนใจ แม้ไม่มีโอกาสเข้าวัด ก็สามารถเข้ามาศึกษาได้ด้วยตนเอง

มหาวิทยาลัยสงฆ์ของไทยทั้ง 2 แห่ง นำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้ในการเรียน การสอน รวมถึงการบริหารงาน สร้างเครือข่ายอินเทอร์เน็ตขึ้นเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยนั้นเปิดเว็บไซต์ www.mcu.ac.th เพื่อเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนา โดยรวบรวมพจนานุกรม ตำราวิชาการทางศาสนา มาจัดเก็บในรูปแบบดิจิทัล (Digital) ทั้งหมด²⁴ มีกระดานสนทนาเพื่อนิสิตและผู้สนใจเข้ามาแสดงความคิดเห็น ต่อหลักสูตร การเรียนการสอนของมหาวิทยาลัย และคำสอนต่างๆ ไป มีบริการอี-เมลล์ให้กับนิสิต และบุคคลทั่วไปด้วย

มหามกุฏราชวิทยาลัย ได้สร้างเว็บไซต์ www.mbu.ac.th ขึ้นมา โดยมีข้อมูลประวัติบุคคลในอดีต บทความจากนักวิชาการ หลักสูตร การเรียนของพระและสามเณร รวมถึงการถามตอบข้อมูลเกี่ยวกับศาสนา²⁵ในรูปแบบของกระดานสนทนา

เว็บไซต์ทางพระพุทธศาสนา ในประเทศไทยมีจำนวนมากมาย เนื่องจากการสร้างเว็บไซต์ทำได้สะดวกง่ายดาย มีโปรแกรมสำหรับสร้างเว็บเพจ (Web Page) ที่สามารถเรียนรู้ง่าย สามารถสร้างเว็บไซต์เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ด้วยตนเอง ศูนย์รวมข้อมูลจากเว็บไซต์ของกรมศาสนา รวบรวมรายชื่อเว็บไซต์ได้มากมาย สามารถแบ่งประเภทของเว็บไซต์เผยแผ่ศาสนาเป็นหมวดหมู่ได้ ดังนี้

1. เว็บไซต์ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ของไทยทั้ง 2 แห่ง
2. เว็บไซต์ของวัดต่างๆ ในประเทศไทย

ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติวัด ความสำคัญ งดงามของสถาปัตยกรรมไทย พระพุทธรูปประจำวัด ธรรมะบรรยายของหลวงปู่ อาจมีมูลนิธิเพื่อเผยแผ่ศาสนาประจำวัดนั้นๆ ด้วย

3. เว็บไซต์ของมูลนิธิทางพระพุทธศาสนาต่างๆ

มูลนิธิทางพระพุทธศาสนาเหล่านี้มีบทบาทมากในการเผยแผ่ศาสนาในสังคม เว็บไซต์ที่สร้างโดยมูลนิธิเหล่านี้นอกจากจะรวบรวมพระธรรมไว้อย่างหลากหลายแล้ว ก็ยังแสดงเอกลักษณ์ทางแนวคิดของมูลนิธิออกมาเป็นรูปธรรม

4. เว็บไซต์ของเผยแผ่ธรรมะของผู้ที่สนใจพระพุทธศาสนาสร้างขึ้นเอง

²⁴ "อินเทอร์เน็ต สื่อใหม่ในองค์กรศาสนา", อาจารย์สารฉบับธรรมมานุรักษ์ (ปีที่ 2 ฉบับที่ 7 กุมภาพันธ์ 2544): 3.

²⁵ เรื่องเดียวกัน, : 4.

เนื่องจากการสร้างเว็บเพจทางอินเทอร์เน็ต มีความสะดวก ด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ไม่ว่าผู้ที่ต้องการเผยแพร่จะเป็นใคร ก็สามารถทำได้ แม้ไม่มีองค์กรใดๆ สนับสนุน อินเทอร์เน็ตเป็นพื้นที่สาธารณะ มีเพียงผู้เผยแพร่และผู้รับสารเท่านั้น เว็บไซต์นั้นๆ ก็สามารถเริ่มต้นการเผยแพร่ได้ เว็บไซต์เหล่านี้ไม่ควรบงการเท่ากับเว็บไซต์ที่สร้างโดยองค์กรหรือสถาบันการศึกษาทางพระพุทธศาสนา

5. เว็บไซต์ประวัติของพระภิกษุที่มีชื่อเสียง

รวบรวมประวัติ ผลงาน คำสอน คำเทศน์ แนวทางปฏิบัติ ของพระภิกษุที่มีชื่อเสียงเป็นที่เคารพนับถือในวงกว้าง เช่น หลวงพ่อสด วัดปากน้ำ ท่านพุทธทาสภิกขุ หลวงพ่อปัญญาันทะ หลวงพ่อพุทธ ฐานิโย เป็นต้น

เมื่อเทียบปริมาณของเว็บไซต์ธรรมะจากการค้นคว้าศูนย์ข้อมูลเว็บไซต์ของกรมศาสนา และการสืบค้น (Search) เว็บไซต์ธรรมะจากเว็บไซต์ที่มี Search Engine เช่น www.sanook.com www.siamguru.com หรือรวมลิงค์ (Link) เว็บไซต์ต่างๆ จาก www.pantip.com เป็นต้น พบว่าจำนวนเว็บไซต์ทางพระพุทธศาสนาหลายกว่าร้อยเว็บ เฉพาะที่เป็นภาษาไทย โดยมากมักเป็นเว็บไซต์ที่สร้างขึ้นโดย “สื่อมวลชนสมัครเล่น” คือ ผู้ที่สนใจพระพุทธศาสนาและมีความรู้ความสามารถในการสร้างเว็บเพจเพื่อเผยแพร่ศาสนาได้ เว็บเพจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในลักษณะนี้จึงมีจำนวนมาก เนื้อหาธรรมะที่เผยแพร่มักเป็นธรรมะที่เฉพาะกลุ่มเฉพาะบุคคล คัดสรรมาลงตามความเห็นของผู้สร้างและดูแลเว็บไซต์นั้นๆ รองลงมาคือเว็บไซต์ของมูลนิธิต่างๆ ด้วยความเป็นองค์กร เว็บไซต์เหล่านี้จึงมีความครบวงจรมากกว่าในด้านของการใช้สื่อหลายทาง (Multimedia) และด้านเนื้อหาหลากหลายและครอบคลุมเนื้อหาพระพุทธศาสนามากกว่า รวมถึงหน้าที่สวยงามของเว็บไซต์ และความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูลอย่างเป็นระบบมากกว่า

รูปแบบของเว็บไซต์ทางพระพุทธศาสนา

1. ธรรมะออนไลน์ (On Line) หนังสือธรรมะบนอินเทอร์เน็ต

มักจะมีการปรับปรุงข้อมูลนำเสนอเรื่องราวที่ใหม่ๆ สม่่าเสมอ ผู้ที่เข้ามาในเว็บนั้น ก็จะได้อ่านธรรมะที่ไม่ซ้ำของเดิม และเก็บธรรมะตอนเก่าๆ ไว้ให้สืบค้นนำขึ้นมาอ่านภายหลังได้ บทความธรรมะมักเกี่ยวกับ

- พุทธประวัติ
- พุทธพจน์ พุทธภาษิต
- ธรรมบรรยายจากพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียง
- ประวัติพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียง

2. พระไตรปิฎกออนไลน์

สามารถค้นและดาวน์โหลด (Down Load) พระไตรปิฎกได้

3. เสียงธรรมออนไลน์ (On Line)

เสียงบรรยายธรรมของพระสงฆ์ หรือ อาจารย์สอนธรรมะชื่อดัง สามารถดาวน์โหลดเสียงบรรยายธรรมไปฟังได้ หรือเปิดฟังในขณะนั้นก็ได้

4. การตั้งกระทู้ ถาม – ตอบ แสดงความคิดเห็นผ่านอินเทอร์เน็ต

เป็นรูปแบบของกระดานสนทนาที่มีการตั้งกระทู้กันเป็นหัวข้อ ผู้ใช้สามารถคลิก (Click) ที่หัวข้อเข้าไปดูรายละเอียด อ่านความคิดเห็นที่ผู้อื่นแสดงไว้ และสามารถตอบแสดงความคิดเห็นของตนเองได้ เนื้อหาวิจัยธรรมตามคัมภีร์บ้าง ตามอัถโนมติบ้าง

5. ปรึกษา-วิสัยชนา

สามารถตั้งคำถามส่งไป โดยผู้ตอบคือ ท่านผู้รู้ ได้แก่ พระภิกษุ อาจารย์ผู้เป็นเจ้าของสำนักนั้นๆ หรือ เว็บมาสเตอร์ของเว็บนั้น และมีการรวบรวมคำตอบของคำถามถามบ่อยไว้ให้อ่านเพื่อไม่ให้เกิดการตั้งคำถามซ้ำซ้อนอีก

6. ข่าวพระพุทธศาสนา ข่าวกิจกรรม

ข่าวสังคมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา นำเสนอไปตามกระแสของพุทธศาสนาในสังคม โดยมากมักปรากฏในเว็บไซต์ของสื่อมวลชน เช่น เว็บไซต์ของหนังสือพิมพ์มติชน เว็บไซต์ของรายการตามหาแก่นธรรม (ช่อง 11) ข่าวกิจกรรมมีอยู่ทุกเว็บไซต์ทางพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์

7. การสนทนาโต้ตอบกันทันทีในระบบแชท (Chat)

ในเว็บไซต์ธรรมะหลายเว็บได้สร้างห้องสนทนาเพื่อให้ผู้คนได้เข้าไปสนทนาโต้ตอบกันทันทีเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา โปรแกรม (Program) สำหรับแชท เช่น Pirch ก็ได้มีผู้เปิดห้องพุทธธรรม ห้องเส้นทางธรรมไว้เช่นกัน แต่ห้องสนทนาเหล่านี้มีผู้ใช้บริการน้อยมาก

ประเภทของเว็บไซต์ทางพระพุทธศาสนา

ประเภทของเว็บไซต์ แบ่งตามลักษณะเนื้อหา จุดมุ่งหมายในการนำเสนอ แบ่งได้กว้างๆ เป็น 3 ประเภท คือ

1. ประเภทพุทธธรรม
2. ประเภทวิพากษ์
3. ประเภทสาระน่ารู้

1. ประเภทพุทธธรรม

คือ เว็บไซต์ที่มุ่งเผยแพร่ธรรมะแบบดั้งเดิมโดยตรง หัวข้อในเว็บไซต์ เน้นการนำเสนอธรรมะ มีทั้งหมดพุทธธรรมให้อ่าน ฟังธรรมผ่านอินเทอร์เน็ต การถามตอบปัญหาธรรม

กระดานสนทนาธรรม เป็นต้น หากเป็นธรรมบรรยายมักนำคำเทศน์ของพระภิกษุชื่อดังหรือผู้ที่มีเป็นที่เคารพขององค์กรผู้ผลิต เนื้อหาในเว็บไซต์ประเภทนี้เป็นธรรมตั้งแต่ระดับศีลธรรมไปจนถึงการภาวนาเพื่อบรรลุมรรคผลนิพพาน มักเป็นเว็บไซต์ของมูลนิธิทางพระพุทธศาสนา เช่น เว็บไซต์มูลนิธิจิตตถาวโร – วงศ์มาลัย เว็บไซต์ของสถาบันสงฆ์ เว็บไซต์ของสาวิกา เป็นต้น

เว็บไซต์ดังกล่าวเป็นเว็บที่มีระบบการจัดหน้า ความครบครันด้านเนื้อหา การใช้สื่อหลายทางที่มีในอินเทอร์เน็ต และการบริหารงานอย่างเป็นเครือข่ายขององค์กรผู้จัดทำ ตัวอย่างที่นำมาพิจารณา คือ เว็บไซต์ของมูลนิธิศาลาพระราชศรีทธา มูลนิธิจิตตถาวโร – วงศ์มาลัย เป็นองค์กรเพื่อการเผยแผ่ ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา และสาธารณประโยชน์โดยมีพระพิศาลพัฒนานาทร (ถาวร จิตตถาวโร) เป็นผู้นำศรัทธานำพาคณะศิษย์ และผู้ศรัทธา ในกุศลเจตนา สร้างสรรค์งาน เพื่อจรรโลงพระพุทธศาสนา งานเพื่อสาธารณประโยชน์ สังคมและการศึกษา ตลอดจน งานกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติด้วยความสำนึก ในพระมหากรุณาธิคุณ มีเว็บไซต์ของมูลนิธิอยู่ 2 เว็บด้วยกัน ซึ่งในเว็บจะมีหัวข้อหลักที่เหมือนกันสามารถเชื่อมโยงถึงกันได้ ได้แก่

เว็บไซต์ ธรรมศาลา www.script.co.th/sala999/sala999.html ซึ่งจะกล่าวถึงมูลนิธิ บุคคลสำคัญของมูลนิธิ โครงการ กิจกรรมที่เกี่ยวข้อง

รายการหลักประกอบด้วย

ศาสนสถาน ศาสนสถานที่อยู่ในความอุปถัมภ์ของมูลนิธิ

ศาสนกิจ โครงการและกิจกรรมส่งเสริมธรรมะ อบรมปฏิบัติธรรม ส่งเสริมการศึกษาของเยาวชน ทั้งในกรุงเทพและต่างจังหวัด

งานเผยแผ่ การดำเนินงานด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนา

พระพิศาลพัฒนานาทร ประวัติพระพิศาลพัฒนานาทร (ถาวร จิตตถาวโร) ประธานอุปถัมภ์มูลนิธิศาลาพระราชศรีทธา มูลนิธิจิตตถาวโร – วงศ์มาลัย

ถาวรธรรมออนไลน์ บทความธรรมะหัวข้อต่างๆ โดย พระพิศาลพัฒนานาทร

ข่าวประชาสัมพันธ์ ข่าวฝาก เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรม ธรรมะต่างๆ

เมืองสหกรณ์ เกี่ยวกับโครงการเมืองสหกรณ์อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

กองทัพธรรม กองทัพธรรมพระกรรมฐาน ประวัติปูชนียาจารย์พระอุดมศีลธรรมฐานผู้เชิดชูธงชัยพระศาสนา เป็นสุปฏิปันโน ผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ

และ เว็บไซต์ เจริญธรรม www.script.co.th/sala/ เพื่อการเผยแผ่ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ทางสื่อวิทยุ โทรทัศน์ เทป วีดีทัศน์ โดย มูลนิธิศาลาพระราชศรีทธา มูลนิธิถาวรจิตตถาวโร – วงศ์มาลัย หัวข้อหลักในเวบไซต์นี้มีข้อมูลที่ตรงกับในเวบของมูลนิธิ แต่เน้นความสำคัญที่งานเผยแผ่ผ่านสื่อต่างๆ ได้แก่ รายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ เทปและวีดีโอธรรมะ มูลนิธิศาลา

พระราชศรัทธา มูลนิธิจิตตถาวโร – วงศ์มาลัย พระพิศาลพัฒนาร อาหารกายอาหารใจ วัดพุทธวิ
ใหม่ 72 พรรษา

เว็บไซต์พุทธธรรมนี้มีการจัดรูปแบบคล้ายคลึงกับที่ยกมาเป็นตัวอย่างนี้เกือบทั้งหมด
เว็บไซต์ประเภทนี้มีจำนวนมากที่สุด มีแนวคิดที่ต่างกันออกไปตามองค์ของผู้ผลิต เหมือนกับสิ่ง
พิมพ์ที่ถ่ายทอดความคิดของแต่ละกลุ่มออกมาเช่นเดียวกัน การจัดหน้าเว็บสวยงามสบายตา
แสดงความเป็นพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจนด้วยรูปพระพุทธรูป ดอกบัว ธรรมจักร และภาพพระ
ภิกษุ

2. ประเภทวิพากษ์

คือ เว็บไซต์ที่มุ่งการวิพากษ์วิจารณ์สถานการณ์พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน ทั้งใน
ด้านการประยุกต์คำสอน สถาบันสงฆ์ ศาสนิกชน และสังคมในมุมมองของพระพุทธศาสนา เน้น
การตั้งประเด็นแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนทรรศนะกัน โดยในเว็บไม่มีหัวข้อการแสดงธรรมเลย
ผู้เข้าร่วมมักเป็นผู้มีความสนใจธรรมะอยู่แล้ว เป็นกลุ่มที่มีแนวทางการนับถือเฉพาะตัว ประเด็นที่
ตั้งในกระดานสนทนาเปิดกว้าง ไม่มีการตัดสินผิดถูก เนื้อหาในเว็บมักเกี่ยวกับการวิเคราะห์ มิได้
มุ่งการนำไปปฏิบัติ เช่น เว็บไซต์ของรายการตามหาแก่นธรรม www.2475.com

ถึงแม้รายการตามหาแก่นธรรมจะดอออกอากาศไปแล้ว แต่เว็บไซต์ของรายการ
ยังคงเปิดกระดานสนทนาตั้งประเด็นตามหาแก่นธรรมอยู่ เว็บนี้แต่เดิมมีกระดานสนทนาใน
ประเด็นอื่นๆ ด้วย อย่างเช่น ชุรักชูรส แต่ด้วยความที่เป็นเว็บที่เปิดกว้างทางการแสดงความคิด
เห็น จึงทำให้ไม่สามารถควบคุมเนื้อหาและการใช้ภาษาให้เหมาะสมได้ จึงยุบลงเหลือกระดาน
สนทนาตามหาแก่นธรรมเท่านั้น การวิพากษ์เพื่อความถูกต้อง แม้บางครั้งจะมีการใช้ถ้อยคำที่
แสดงอารมณ์ แต่ประเด็นของศาสนาก็ยังคงเป็นประเด็นละเอียดอ่อนที่มีการระแวดระวังการใช้ภาษา
มากพอสมควร

และกระทุ้งศาสนาและปรัชญาของโต๊ะห้องสมุดใน www.pantip.com เป็น
กระดานสนทนาที่ได้รับความนิยมมาก มีผู้มาตั้งกระทู้ถามปัญหา แสดงความเห็นเกี่ยวกับคำสอน
โต้เถียงกันระหว่างศาสนา ระหว่างลัทธิความเชื่อกันอย่างกว้างขวาง การตั้งกระทู้เพื่อแสดง
ความคิดเห็นในกระดานสนทนามักจะมีการใช้คำ หรือข้อความที่ไม่เหมาะสม แสดงอารมณ์ ตัวอย่าง
เช่น

“พุทธไทย มีฐิติ ที่รุนแรงในเรื่องศาสนา น่าจะใจกว้างกว่านี้

คนชาวพุทธไทยนั้น ทำไม่ถึงมีฐิติ ทางด้านศาสนาพุทธรุนแรง ถือดี
ว่าเป็นเอกเป็นเลิศ กว่าศาสนาอื่นๆ หรือแม้กระทั่ง พุทธด้วยกันแต่ต่างสาย

ยังนึกหมั่นความรู้ของตัวนั้น ก็ได้รับอิทธิพล มาจากสิ่งแวดล้อมต่างๆ พุทธเถรวาส(ไทย)

มักคิดว่านิกายอื่นพึ้นไปแล้วเป็นมิชฐิติ ไปแล้ว รู้ตัวมัยว่าตัวเองนั้น ก็เป็นมิชฐิติ

อาทิ เช่น ขอบพุดว่า เรื่องพระเจ้า หรือ ปรมัตถ์ หรือ เต่า เต่าก็ดีนะ มีมากก่อนพุทธอีก
แต่ยังไม่ถึงขั้นถึงที่สุดคือ หลุดพ้นหรือพระนิพพาน "อะไรเทือกนี้..หรือ พระใส่หมวก
ไม่โกนคิ้ว ไม่มุ่งไตรจีวร จะเป็นสงฆ์ ได้ไง ถ้าคนเราใจแคบเกินไป ก็เป็นมิช่า หมดสติ
หลุดพ้นแน่ หรือคุณๆ เห็นว่าไง ก็เปิดประเด็นมองต่างมุมกันได้ ....คุณรู้มั๊ยว่า อัดลักซ์
ของสายเถรวาทหรือ หินยาน เป็น อย่างไร(เอาความคิดคุณ ไม่ต้องไปลอก ตำรามา)
เมฆ ก้อนหนึ่ง วันที่ 15/02/2546 "

"เช็กส์ เพื่อการบรรลุธรรม

เสพกาม(เช็กส์)เพื่อการบรรลุธรรม ต้องทำอย่างไร ผมเห็นท่านอาจารย์ บอกว่าให้เสพ
กามอย่างจิตว่างถ้าจะได้คำขยาความจากผู้รู้ด้วยครับ

ศาสดาเช็กส์ วันที่ 02/02/2546

ผู้เข้าร่วมประเด็น : โอเลี้ยง...กินโอเลี้ยงดีกว่าไม่ต้องเคี้ยว, 11/02/2546 01:15 น.

ถ้า พระบิดา พระมารดา ของเจ้าชาย สิทธะ ไม่ยุ่งกันอย่างนั้น จะพุทธเจ้าจะอุบัติ
ขึ้นมาโปรดสัตว์ ได้อย่างไร คงไม่ออกมาจากพระแม่มาเรียดอก(นั่นก็ว่าไปอย่างเนื่อง
จากท่านคลอดพระเยซู ออกมาโดยมิได้เสพสมกับบุรุษเพศ) ใ้เรื่องศีลธรรมอะไรนั้น
ก็จอมปลอมทั้งนั้น ขอเตือนท่านที่เคร่งศีลธรรมมากเกินไป ว่าออกมาจากศีลธรรมอันคร่ำครึ
เสีย มันเป็นกรงขังจิตวิญญาณอันเสรี ท่านจะพบกับอิสระภาพที่แท้จริง เป็นมนุษย์ที่แท้
เบิกบานกับชีวิตและ sex อันรื่นรมณ์ กันเถิดเอ๋ย..ปุ่นๆ "

(ข้อมูลจาก www.2475.com)

แม้ข้อความเหล่านี้จะเป็นส่วนน้อยในกระแสรู้เกี่ยวกับศาสนา แต่เป็นกระแสรู้ที่มีมา
เรื่อยๆ ผู้อ่านกระดานสนทนาดังกล่าวจึงต้องมีวิจารณญาณในการรับสารเหล่านี้

การจัดหน้าของเว็บไซต์เหล่านี้ไม่มีจุดใดที่เป็นสัญลักษณ์ของความ เป็นพุทธ
นอกจากความเรียบง่ายของการออกแบบ แสดงความทันสมัยและเป็นกลาง

3. ประเภทสาระน่ารู้

คือ เว็บไซต์ ที่มุ่งเสนอการประยุกต์ธรรมเพื่อชีวิตประจำวันที่มีความสุข ไม่เน้น
พุทธธรรมตามแบบแผนล้วนๆ มักเป็นบทความที่มีหัวข้อหลากหลาย เนื้อหาเบาๆ และน่าสนใจ
เช่น ท่องเน็ตด้วยลมหายใจอันสดชื่น เป็นต้น มีกระดานสนทนาเพื่อแสดงความคิดเห็น ซึ่งแตกต่าง
ไปจากรูปแบบของกระดานสนทนาประเภทพุทธธรรมและประเภทวิพากษ์ ประเด็นคือการนำไปใช้
ในชีวิตประจำวัน จัดทำขึ้นโดยองค์กรที่ไม่ใช่ของพุทธโดยตรง แต่เล็งเห็นประโยชน์ของการนำหลัก
ธรรมมาปฏิบัติ เช่น เว็บไซต์สำนักข่าวชาวพุทธ www.budpage.com

เว็บไซต์สำนักข่าวชาวพุทธนี้เป็นเว็บไซต์ที่นำเสนอธรรมะอย่างเป็นกลางๆ ได้รับความ
การสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ มีรายการหลัก ได้แก่

มุมมองเยาวชน มีบทความเทคนิคเลี้ยงลูกแบบพุทธ นิทานสอนใจสำหรับเด็ก เคล็ดลับการเรียนให้เก่ง เป็นต้น

ระดมความคิด เสรีภาพในการสื่อสารหมายถึง ทุกคนย่อมมีสิทธิเสรีภาพอย่างเต็มที่ ในการแสดงความคิดเห็นของตน โดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน คือสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามแก่ชีวิตและสังคม ทุกๆ ความเห็นล้วนมีสาระ เป็นประโยชน์ เพราะใช้หลักกรรม สัมมาวาจา มาเป็นเครื่องกลั่นกรองความเห็นตามหลักพุทธธรรม

ตอบปัญหาชีวิต กระดานสนทนาธรรมะโดยการตั้งกระทู้ถามตอบกันในประเด็นต่างๆ ทั้งเรื่องราวในชีวิตประจำวันและข้อข้องใจในคำสอน

Bud Film การชมภาพยนตร์ หรือ วิดีโอ เป็นวิธีผ่อนคลายความเครียดในชีวิตประจำวันที่ดีวิธีหนึ่ง หนึ่งแต่ละเรื่อง แม้แต่หนังที่เลวที่สุด หากว่าผู้ชมรู้จักดู รู้จักใช้ความคิด ผู้ชมย่อมจะได้รับทั้งสาระความรู้ และ คุณค่าที่ซ่อนเร้นที่อยู่ในหนัง สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อพัฒนาชีวิตของตนเอง *Bud Film* คือ คอลัมน์ใหม่ที่จะมาช่วยให้ท่านดูหนังอย่างคุ้มค่า

ข้าชั้น ธรรมहरषา ข้าชั้นจากทั่วโลก นำมาแปลให้มีรสชาติแบบไทยๆ เหยาะน้ำปลา บีบมะนาว แกรมด้วยเกร็ดความรู้ทางธรรมะ นิดๆ หน่อยๆ อ่านแล้ว พอให้จิตแจ่มใสเบิกบานไม่เบื่อหน่าย

บุจฉา วิสัชนา บทสนทนาปัญหาธรรมะโดยท่านผู้ทรงคุณวุฒิ หรือทีมงาน เช่น การทำโคลนนิ่งผิดหลักพุทธหรือไม่ โดย นายอานันท์ ปันยารชุน – พระธรรมปิฎก เป็นต้น

เว็บไซต์ประเภทนี้มีอยู่จำนวนมากไม่น้อย มักเป็นของกลุ่มผู้สนใจพระพุทธศาสนาแบบไม่เป็นทางการ มุ่งให้ประโยชน์จากการประยุกต์ธรรมะ บทความหรือธรรมะออนไลน์ในเว็บไซต์เหล่านี้นำมาดัดแปลงเรียบเรียงให้อ่านง่ายในภาษาธรรมดา การจัดหน้าเว็บจะดูโล่งตาเบาสบาย ไม่เน้นรูปพระหรือดอกบัวเหมือนเว็บไซต์ธรรมะทั่วไป

ความแตกต่างกันของประเภทเว็บไซต์สื่อถึงแนวทางและจุดมุ่งหมายขององค์กรผู้ผลิตทั้งยังทำให้เราทราบถึงรูปแบบความต้องการพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน เพราะอินเทอร์เน็ตเป็นระบบสื่อหลายทาง มีการตอบกลับของกลุ่มผู้รับไปหาผู้จัดทำได้รวดเร็ว ความเปิดกว้างของการแสดงความคิดเห็นไม่จำกัดมุมมองที่มีต่อพระพุทธศาสนา สามารถนำมาเพิ่มเติมปรับปรุงเพื่อพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ดียิ่งๆ ขึ้นได้ นอกจากนี้อินเทอร์เน็ตยังสะท้อนภาพขององค์กรพุทธแต่ละองค์เหมือนกับสื่ออื่นๆ ที่อยู่ภายใต้การผลิตจากแหล่งเดียวกัน

สื่อมวลชนแต่ละประเภทมีรูปแบบการนำเสนอต่างๆ กันไป ไม่เพียงแต่คุณลักษณะของสื่อเท่านั้น ปัจจัยแวดล้อม ได้แก่ องค์กรผู้เผยแพร่ กลุ่มเป้าหมาย จุดประสงค์ขององค์กร และสภาพ

สังคมก็มีส่วนกำหนดทิศทางของเนื้อหาพระพุทธศาสนา ทั้งหมดนี้สะท้อนภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

